

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут соціально-гуманітарного менеджменту
Кафедра української мови і літератури

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра на тему
«Вербальні маркери російсько-української війни»

Виконала студентка 2 курсу, групи ЗМУ-2
спеціальності 035 «Філологія»
ОПП «Українська мова і література»
Люзьняк Галина Теодозіївна

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
та методики початкового навчання
Столяр Зоя Володимирівна

Рецензент:
кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач кафедри стилістики та культури української мови
Рівненського державного гуманітарного університету
Шульжук Наталія Василівна

Острог, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ВЕРБАЛЬНИХ МАРКЕРІВ У СУЧАСНОМУ ЛІНГВІСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	7
1.1 Поняття «вербальний маркер» у сучасній науковій парадигмі.....	7
1.2. Війна як екстралінгвальний чинник мовних інновацій.....	9
1.3. Неологізми як маркери змін лексико-семантичної системи мови.....	13
1.4. Онлайн-платформа «Ютуб» як лінгвістичний простір.....	18
1.5. Метафора в масмедіа: роль і особливості функціонування.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МОВЛЕННЯ ЮТУБ-КАНАЛУ «СТЕРНЕНКО НА ЗВ’ЯЗКУ» В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (ЛЮТИЙ 2022 р. – БЕРЕЗЕНЬ 2023 р.)	26
2.1. Вербальна репрезентація концептів «ворог» і «захисник».....	26
2.1.1. Номінування країни-агресора.....	35
2.2. Неологізми як маркери війни в мовленні Сергія Стерненка.....	39
2.2.1. Фразеологема «Наша русофобія не достатня» як вираз авторської позиції.....	44
2.3. Вербалізація презирства і люті до ворога через іронію.....	45
2.4. Метафоризація заголовків як вербальний маркер мовлення у блогосфері	50
РОЗДІЛ 3. СИНТАКСИЧНІ ОДИНИЦІ ЯК ЗАСОБИ ОМОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ВІЙНИ	56
3.1. Синтаксична організація вербальних маркерів російсько-української війни.....	56
3.2. Структурно-семантичні особливості заголовків аудіовізуальних текстів С.Стерненка.	60
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69

ВСТУП

Актуальність дослідження. Повномасштабна фаза російсько-української війни, що розпочалась 24 лютого 2022 року і триває й досі, кардинально змінила життя українського суспільства, викликала шквал негативних емоцій, змусила адаптуватись до нового життя під звуки повітряних тривог та обстрілів. Вербальна ж реакція соціуму на ці фундаментальні зміни є головним показником сприйняття воєнної дійсності.

Докторка філологічних наук Л. Масенко наголошує, що мова є зброєю та важливим елементом спротиву, інакше б російські окупанти не нищили так українські книжки та не намагались одразу ж русифікувати систему освіти. У кризові часи війни вона залишається «домом буття», прихистком духу, сховищем стійкості та укриттям смислових руйнувань [27]. Мова актуалізувала одну з провідних своїх функцій – ідентифікація національної приналежності, маркування «свого» й «чужого».

Зацікавленість мовознавців «мовою війни» значно виросла після 2014 року, коли Росія анексувала Крим та окупувала частину територій Донбасу, оскільки мова як динамічна система почала реагувати на суспільно-політичні зміни в державі. До таких досліджень відносимо праці Вільчинської Т. «Концепт “війна”: особливості мовної об’єктивації у газетному тексті» (2017 р.), Кирилюк О.Л. «Формування образу захисника в умовах інформаційної війни: лінгвокогнітивний аспект» (2020 р.), Мацюк Г. «Взаємодія понять *мова* – *війна* як об’єкт лінгвістичного аналізу: результати і нові підходи» (2021 р.), Вусик Г. Л. «Вираження мовленнєвої агресії в українських масмедіа» (2022 р.), Шулської Н.М., Остапчук С. С., Науменко Л. М. «Ворожі наративи в умовах війни в медіа: вербальні маркери, інформаційна гігієна та способи протистояння» (2023 р.), у яких автори висвітлюють питання відображення суспільних процесів, що зумовлені воєнними діями, в системі мовних одиниць різних рівнів.

Значну частину наукових публікацій присвячено темі неологізмів як маркерів воєнного часу: Гриценко С. «Мовні інновації російсько-української

війни 2022 року» (2022 р.), Вусик Г.Л., Павлик Л.Г. «Неологізми як мовне відображення російсько-української війни 2022 року» (2022 р.), Рогальська-Якубова І., Чепелюк Н. «Воєнні неологізми на позначення ворога в інтернет-дискурсі» (2023 р.), Гладченко А. М., Комарова О. С. «Неологізація лексики у період російсько-української війни» (2023 р.).

Війна спричиняє значні зміни і в інформаційному середовищі, що віддзеркалює такі суспільні процеси. Таким середовищем нині є блогосфера. Блогери, використовуючи власні інформаційні платформи, значною мірою впливають на формування громадянської позиції своєї аудиторії. Матеріали, ідеї, погляди таких публічних особистостей-блогерів є інструментами соціокультурних трансформацій, а часто – і мовних змін. З-поміж відомих блогерів, які генерують суспільну думку в Україні, є Сергій Стерненко, ютуб-канал якого якого зосереджений на темі російсько-української війни.

Відповідно вибір теми «Вербальні маркери російсько-української війни» продиктований теперішньою дійсністю. Її актуальність однозначна: суспільство реагує на війну, а мова відображає всі прояви цієї рефлексії. Тема відповідає вимогам сучасної когнітивно-дискурсної наукової парадигми.

Мета науково-дослідної роботи – системно проаналізувати мовлення Сергія Стерненка, дослідити його аудіовізуальні тексти як вербальні маркери російсько-української війни, оцінюючи їхній комунікативно-прагматичний потенціал, неологічність, метафоричність, іронічність, експресивність та емоційно-оцінне значення.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- з’ясувати зміст поняття «вербальний маркер»;
- схарактеризувати дискурс війни як екстралінгвальний чинник мовних змін;
- означити онлайн-платформу «Ютуб» як лінгвістичний простір;
- дослідити, які мовні одиниці є маркерами війни у відеоконтенті С. Стерненка;

- з'ясувати, як С.Стерненко номінує учасників російсько-української війни;
- визначити, як блогер використовує іронію, сарказм та метафори у своїх аудіовізуальних текстах.

Об'єктом дослідження є корпус аудіовізуальних текстів блогера на онлайн-платформі «Ютуб» за період лютого 2022 р. – березня 2023 р.

Предметом дослідження є структурно-семантична природа лексичних і синтаксичних мовних одиниць у мовленні С.Стерненка як вербальних маркерів російсько-української війни 2022–2023 року.

У процесі дослідження використано як загальнонаукові методи (систематизація, індукція і дедукція, аналіз і синтез), так і лінгвістичні, зокрема описовий метод (охоплює процедури інвентаризації, класифікації та інтерпретації мовних одиниць), словотвірний аналіз (для встановлення механізму творення новотворів). Для обробки емпіричного матеріалу використано також метод кількісного аналізу для виявлення частоти вживання певних мовних одиниць в аудіовізуальному тексті.

Теоретичне значення роботи полягає в обґрунтуванні можливостей мови як динамічної системи реагувати та вербалізувати суспільні зміни, спричинені російсько-українською війною.

Практична цінність роботи. Результати наукового дослідження можна використати під час викладання лінгвістичних і психологічних дисциплін у закладах вищої освіти, у процесі написання підручників, посібників, наукових робіт, які охоплюють проблематику вивчення мовних одиниць різних структурних рівнів як засобів вербалізації воєнної дійсності.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше здійснено спробу системно дослідити та проаналізувати вербальні маркери російсько-української війни періоду лютого 2022–березня 2023 рр. у мовленні блогера С.Стерненка на ютуб-каналі «Стерненко на зв'язку».

Апробація результатів дослідження. Основні положення магістерського дослідження знайшли віддзеркалення в доповідях, які були

презентовані на XVIII викладацько-студентській конференції «Дні науки» в Національному університеті «Острозька академія» (15–19 травня 2023 р.) та XIII Міжнародній інтернет-конференції молодих учених і студентів «Глухівські наукові читання-2023. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» в Глухівському національному педагогічному університеті ім. О. Довженка (6–8 грудня 2023 року).

Публікації. Основні положення магістерського дослідження викладено в публікаціях: 1) «Неологізми як вербальні маркери російсько-української війни 2022–2023 років», що вийшла в збірнику «Студентські наукові записки Національного університету “Острозька академія”» (Серія «Соціогуманітарні науки»); 2) «Неологізми як маркери війни на ютуб-каналі «Стерненко на зв’язку», що опублікована в збірнику «Глухівські наукові читання-2023. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук».

Структура роботи. Дослідження містить вступ, 3 розділи, висновки, список використаних джерел і літератури (29 позицій). Обсяг основного тексту роботи – 64 сторінок. Повний обсяг – 69 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ВЕРБАЛЬНИХ МАРКЕРІВ У СУЧАСНОМУ ЛІНГВІСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Поняття «вербальний маркер» у сучасній науковій парадигмі

Аналіз наукової лінгвістичної літератури, в якій використовують поняття маркера, дозволяє здійснити таке узагальнення: в лінгвістиці родовий термін «маркер» використовують у ситуації, коли деяку одиницю або структуру лінгвіст спостерігає і фіксує на певному відрізку мови (тексту), продукування якого за часом збігається з протіканням у свідомості продуцента мови (тексту), недоступних прямому спостереженню комунікативних, психічних, когнітивних дій чи процесів, побічно вказуючи на них. [18, с. 145]

Залежно від того, на якому рівні абстракції дослідник вирішує аналізувати певну одиницю і структуру, для їхнього позначення використовують різні терміни. Так, аналізуючи інтерпретативно-когнітивні процеси учасників дискурсної взаємодії, оперують термінами «дискурсні маркери» (discourse markers), «дискурсивні оператори» (discourse operators), «дискурсивні конективи» (discourse connectives), і навіть «ключові висловлювання» (cue phrases).

У контексті засобів реалізації впливу функції мови вказується на важливу роль прагматичних маркерів, під якими розуміють перелік синтаксично різнорідних лексем, що володіють властивостями індексальності, контекстної залежності і багатофункційності, що мають оцінну і метакомунікативну функції, але не мають концептуального значення. Якщо дослідники зосереджені на комунікативно-жанровому аспекті мовної взаємодії, то найкращим вважають поєднання «мовленнєвий маркер». Наприклад, репліка «я не прокурор, щоб із тобою душа в душу говорити» розглядають як мовний маркер глузливого ставлення до жанру «щира розмова», а описове твердження «я вчора розлютилася на тебе за те, що ти забув про нашу річницю» – як маркер установки на співробітництво в ситуації побутового конфлікту. У процесі розгляду кореляцій між фонетичними й просодичними характеристиками мови (висотою основного тону, паузацією,

акцентним виділенням сегментів, ритмом мови, тривалістю вимови слів, звуків) і емоційним станом продуктивно використовують термінологічне поєднання «мовні тимчасові кореляти емоцій», а для виявлення специфічної просодики кульмінації в гумористичних наративах – власне «просодичні маркери».

Коли фокус уваги дослідника зосереджений на лексичних одиницях, найчастіше з метою автоматичної обробки та класифікації текстів, то вживаною стає номінація «лексичний маркер».

У випадках, коли вивчають сукупність одиниць і структур різного рівня, спільна зустрічальність яких вказує на деяке немовне і недоступне спостереженню явище або феномен (правда і брехня, наприклад), використовують узагальнені терміни «лінгвістичні маркери» або **«вербальні маркери»**. Наприклад, як вербальні маркери агресії в рамках тактики обурення розглядаються і лексичні (вигук ну, наприклад), і синтаксичні (неповні речення), і пунктуаційні (використання декількох знаків оклику), і графічні (запис всього речення великими літерами) засоби.

М. Аль-Мосаїві та Т. Джонстон вважають, що як найбільшу нейтральною родою номінацію варто використовувати саме термін «вербальний маркер», оскільки, як свідчить аналіз лінгвістичної літератури, така традиція вже склалася – у разі, коли рівнева специфіка маркерів не має значення, має змішаний характер або визначається вже постфактум в результаті дослідження, автори говорять про саме «лінгвістичні» або «вербальні маркери» [29].

З точки зору своїх онтологічних характеристик, вербальні маркери можуть мати якісний і кількісний вимір. Так, для ідентифікації емоційного стану страху, що переживає персонаж художнього твору, достатнім є виявлення в тексті такої якісної характеристики, як наявність лексем «шепіт», «ховатися», «блідий». Але, наприклад, для виявлення та класифікації текстів, які написали людьми, що мають нав'язливі суїцидальні думки, маркером є певна статистично значуща кількість так званих «абсолютистських» слів

(ніколи, всі, повністю і т.п.). А для дослідження рівня маніпулятивності політичних текстів масмедіа важливим виявився не тільки статистично значущий поріг частотності лексичних маркерів маніпуляції одного якогось виду, але і ступінь повноти представленості в тексті різних маркерів зі списку слів-предикторів. Іншими словами, можна говорити про три виміри маркерів: якісний, кількісний інтенсивний і кількісний екстенсивний. У двох останніх випадках маркер набуває статусу величини, яку можна виміряти й, відповідно до проведеного виміру, визначити деяку характеристику тексту – маркер перетворюється на параметр.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що **вербальний маркер** – це одиниця або дискретна структура одного з рівнів мовної системи, що піддається параметризації, поява якої сама по собі або в сукупності з іншими релевантними одиницями та / або з певною частотністю в сегменті мови (тексті) побічно вказує на деякі складні та недоступні безпосередньому спостереженню процеси, феномени, фондовані в когнітивній діяльності, психічному житті продуцента мови (тексту), здатні за певних умов «запускати» аналогічні процеси у внутрішньому світі реципієнта мови (дискурсу).

1.2. Війна як екстралінгвальний чинник мовних інновацій

Сучасна лінгвістика визнає, що словниковий склад будь-якої мови перебуває в постійному розвитку, а його дослідження тісно переплітається із розв'язанням питань про причини мовних змін. Ці зміни мають об'єктивний характер, вони не відбуваються спонтанно, оскільки завжди детерміновані певними факторами.

Мовознавці розрізняють зовнішні (екстралінгвальні) і внутрішні (інтралінгвальні) причини мовного розвитку. До зовнішніх причин належать ті імпульси розвитку, які надходять із зовнішнього середовища, а до внутрішніх – тенденції розвитку, що закладені у самій мові. Так, Л. Паламарчук наголошує на тому, що лексичне оновлення та збагачення мов

необхідно розглядати як результат взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів і закономірностей, у складному переплетінні яких постає нова якість літературної мови або навіть настає більш чи менш помітна її перебудова. [17, с. 5]

Для лексикології, історії та культури мови завжди актуальними є питання відображення у мові суспільного розвитку та соціальних змін, які породжують нові явища в узусі, що згодом призводять до трансформації лексико-семантичної системи. Поява нових продуктів споживання детермінує входження нових номінацій, утворення нових терміносистем, а назви предметів і явищ, які вийшли з ужитку чи застаріли, забуваються. Тому розвиток людського суспільства, його матеріальної і духовної культури, науки і техніки належить до домінантних зовнішньомовних чинників.

До соціальних факторів часто відносять соціальний і кількісний склад носіїв літературної мови, суспільну необхідність слів, мовний смак соціуму, характер літературної комунікації. Слід зазначити, що теорія мовної еволюції Є. Поливанова заперечує безпосередній вплив соціальних чинників на розвиток мови. Визнаючи соціальну суть мови й положення про необхідність вивчення еволюції мови у тісному зв'язку з еволюцією її носіїв, учений стверджував: соціальні чинники безпосередньо впливають на соціум, а мовленнєва діяльність останнього – на його мову. Він постійно наголошував, що економічні й політичні зрушення видозмінюють контингент носіїв (соціальний субстрат) мови чи діалекту, а звідси витікає і видозміна першоджерел його еволюції. Власне обсяг і соціальний зміст, кількісні та якісні зміни контингенту носіїв мови певним чином впливають на характер і темп мовної еволюції. [21, с. 22]

Автори колективної монографії «Вплив суспільних змін на розвиток української мови» А. Карпіловська, П. Кислюк, Н. Клименко, В. Критська та інші стверджують, що вивчення закономірностей і особливостей динаміки мов на сучасному етапі їхнього розвитку набуває значення суспільно-політичного, а не лише суто наукового: «Адже розвиток мови відбиває розвиток спільноти,

якій вона належить, виявляє зміни в її когнітивній свідомості, світосприйнятті й водночас сприяє розвитку такої спільноти, оскільки внаслідок його мовці одержують виражальні засоби, що якнайкраще надаються для задоволення нових їх номінаційних і комунікаційних потреб, нових мовних смаків. До того ж мова, точніше, інформація, знання у мовній формі дедалі більше стають невіддільним складником інфраструктури сучасного, відкритого, посттоталітарного, знаннєзорієнтованого суспільства, чинником входження національної спільноти до світового товариства» [21, с. 23].

Інтенсифікація динамічних змін в лексичі посилюється в періоди радикальних суспільно-політичних перетворень, у результаті науково-технічного прогресу, підйому в розвитку культури та мистецтва, активізації зовнішніх контактів.

Активні динамічні процеси, що відбуваються у сучасній українській мові, значною мірою зумовлені екстралінгвальними факторами, зокрема суспільними змінами. До перманентної економічної стагнації та політичної нестабільності додалася ще одна, найскладніша й найнебезпечніша, проблема – російська збройна агресія проти України з 2014 року, що переросла 24 лютого 2022 р. у повномасштабну війну [19, с.28].

Війна стала головним екстралінгвальним чинником мовних змін, сприяла українізації та поверненні українській мові втрачених позицій у всіх сферах життєдіяльності суспільства. За даними соціологічних опитувань у 2022 році спостерігалось суттєве збільшення україномовних громадян. Перехід на українську мову став трендом серед відомих співаків, акторів, блогерів та звичайних громадян, що сприяє консолідації суспільства у кризовий воєнний період. За даними платформи «Дуолінгво» в перший тиждень повномасштабної війни кількість охочих вивчити українську мову виросла на 200 %. Світом почала ширитись хвиля зацікавленості Україною, її культурою, мовою та національними особливостями.

Неоголошена війна РФ проти України є неприхованою агресією проти суверенної, незалежної держави і демонстративним порушенням міжнародних

норм. Цілком очевидно, що путінська Росія є не лише державою-агресором, а й державою-терористом, яка загрожує європейській та світовій безпеці. Саме тому увесь цивілізований світ мусить усвідомити, що під личиною так званої керованої демократії у Росії зросло, зшите чорними нитками смерті, чудовисько охлократичної тиранії в особі диктатора-психопата, який оповив тенетами брехні та страху зубожілі народи імперії. Його мета – руйнування. Ця зажерливість не має розумного пояснення й не обумовлюється життєвою чи політичною логікою. Це – інстинкт. Це – некерований потяг до знищення, підсвідоме прагнення нівелювати не лише усталені тисячоліттями людські цінності й вироблені правила співжиття, а й намагання опанувати, висміяти й вихолостити сутність, цілі та місії світових цивілізацій. На заваді до спроб здійснення цих світоненависницьких намірів нині є Україна. Україна сьогодні протистоїть імперії зла і саме Україна покладе початок її падінню! Тож світ мусить об'єднатися навколо України аби зберегти себе, щоби урятувати цивілізаційний поступ та зруйнувати до попелища новітню імперію зла! [3, с. 7–8].

Війна з російськими окупантами не є пересічним зіткненням сусідніх народів за володіння спірними територіями, яких так багато в історії людства. Для українців, що боронять свою батьківщину від російської агресії, безсумнівно, це вітчизняна війна, яка має виразні ознаки збройного зіткнення вищого порядку, що зветься війною цивілізацій. Під останньою маємо на увазі воєнний конфлікт вищого порядку, своєрідну «війну світів», жорстке зіткнення між суспільствами принципово різної ментальності, культурної орієнтації, історичної пам'яті, традиції. Об'єктивна дійсність вказує на те, що ця війна з Росією для України та українського народу є також і війною за право бути, боротьбою за існування у повному і вражаючому розумінні цих понять.

Війна торкнулась кожного українця, кардинально змінивши і розділивши життя всього соціуму на до і після 24 лютого. Ми живемо у переломний історичний період, коли вирішується доля нашої держави. Найшвидше на такі фундаментальні процеси в суспільстві реагує лексико-

семантична система мови насамперед появою неологізмів, як лексичних, так і семантичних, що стають вербальними маркерами війни.

1.3. Неологізми як результат змін лексико-семантичної системи мови

Мова як динамічна система перебуває в постійному русі, що забезпечує її життєздатність, і водночас зберігає ознаки іманентної стабільності та цілісності, оскільки є головним засобом комунікації. Відповідно, питання про мовні зміни, сутність та чинники мовної еволюції є завжди центральними у лінгвістичній науці.

Виразними маркерами, що підтверджують динамічний характер мови, є насамперед, інноваційні лексико-семантичні процеси, що демонструють абсолютний прогрес, пов'язаний із реалізацією нових можливостей мовної системи, зокрема словотвірних. Ще у XIX ст. німецький філолог В. фон Гумбольдт зазначав: «У жодному разі не можна розглядати словниковий запас мови як готову, застиглу масу. Не кажучи вже про постійний процес утворення нових слів і словоформ, словниковий запас, допоки мова живе в мовленні народу, є продуктом словотвірної потенції, який розвивається і знову відтворюється». Такий аспект надовго визначив розвиток лексико-семантичного рівня мовної системи та став об'єктом зацікавлення багатьох мовознавців, наукові здобутки яких заклали фундамент молодій науці – неології [9, с. 57].

Як самостійна лінгвістична дисципліна **неологія** остаточно сформувалась до середини XX ст., хоча цей термін запроваджений ще у 1801 році французьким лексикографом Л. Мерсьє (праця «Неологія, або словник слів нових, слів, що підлягають оновленню і слів, узятих у нових значеннях»). Мета цієї науки – з'ясування місця і ролі нових слів і значень у лексичній системі мови, визначення критеріїв їх ідентифікації, вивчення моделей творення, аналіз чинників появи, напрацювання принципів лексикографічної фіксації неологізмів. Важливу роль у зростанні наукового інтересу до процесу

продукування та функціонування новотворів відіграв так званий «неологічний бум», пов'язаний з розвитком науково-технічного прогресу, бурхливими змінами в суспільно-політичному житті різних країн, активізацією ролі засобів масової інформації в житті соціуму.

Вітчизняна неологія як галузь лінгвістики наразі перебуває у процесі остаточного становлення. Свідченням цього є відсутність єдиної та чіткої термінологічної назви одиниці інноватики, яка має низку синонімічних номінацій: неологізм, новотвір, неосемант, неоверб, неотвір, нова номінація, новація, інновація, неономінація, нове найменування, нововведення тощо.

За визначенням О. Стишова, неологія (неологіка) – це наука про неологізми, у сферу діяльності якої входить виявлення нових слів та значень, аналіз факторів їх появи, вивчення засобів утворення. Дослідник виокремлює три значення, з якими цей термін уживається на сучасному етапі, а саме:

- 1) розділ мовознавства, що займається вивченням різновидів неологізмів та їх функціонування;
- 2) процеси творення неологізмів у мові;
- 3) увесь корпус неологізмів на певному етапі розвитку мови [20, с. 41].

Ж. Колоїз вказує, що термін «неологія» в україністиці використовують для номінації сукупності неологізмів, які вивчаються здебільшого у контексті загальних словотвірних, лексико-семантичних та стилістичних тенденцій розвитку [9, с. 58].

Огляд мовознавчої літератури свідчить, що в межах сучасної неології виділяють два основні напрями:

- 1) дослідження оновлення словникового складу мови (об'єктом вивчення є неологізм);
- 2) лексикографування новотворів (неологізм виступає об'єктом неографії).

А деякі дослідники пропонують трактувати неологію як науку про нові явища мовної системи в цілому, що дозволяє сформулювати окремий напрям

розвитку неології, зокрема, досліджувати неологізм у контексті міжрівневого підходу до мови.

На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки серед українських лінгвістів спостерігають стійкий інтерес до проблем неології та процесів оновлення лексико-семантичної системи української мови. Зокрема активно досліджуються причини з'яви неологізмів, їхня класифікація, способи творення, сфери функціонування, основні тематичні групи, вплив екстралінгвальних чинників на розвиток словникового складу, авторські неологізми тощо (Н. Клименко, Є. Карпіловська, Л. Струганець, О. Тараненко, О. Стишов, А. Нелюба, Г. Вокальчук, В. Максимчук, Ж. Колоїз, Н. Стратулат, Д. Мазурик та ін.). Крім цього, виокремимо наукові студії, присвячені вивченню процесів неологізації у воєнний період 2014-2023 років: .Г. Мацюк «Взаємодія понять мова – війна як об'єкт лінгвістичного аналізу: результати і нові підходи» (2021 р.), С. Гриценко «Мовні інновації російсько-української війни 2022 року» (2022 р.), Г. Вусик, Л. Павлик « Неологізми як мовне відображення російсько-української війни 2022 року»(2022 р.), Т. Кремень «Новітні сленгізми-неологізми – мовне віддзеркалення війни» (2022 р.) та ін.

У мовознавчій літературі **неологізми** трактують як «слова, словосполучення, фразеологізми, окремі їхні значення, що з'явилися на певному етапі розвитку мови для позначення нових реалій і понять, периферійних номінацій, актуалізація яких зумовлена соціальними й територіальними чинниками функціонування літературної мови, а також okazionalizmi (індивідуально-авторські новації), використані одноразово в мовній практиці певного автора, видання, редакції чи в конкретному тексті; новизну цих номінацій ще не усвідомлюють мовці; вони належать до пасивного шару лексики». Визначення сутності цього лінгвістичного поняття поєднує об'єктивний (час появи, прикріплення до певних часових меж) та суб'єктивний (психологічне відчуття новизни) аспекти [2, с.53].

Суттєво відрізняється трактування неологізмів в межах різних теорій:

1) **стилістична теорія** неологізмів охоплює стилістично марковані лексичні одиниці та фразеологізми з відбитком новизни; однак критерій новизни суб'єктивний, має психолінгвістичний характер і є залежним від мовної компетенції комунікантів;

2) **психолінгвістична теорія** тлумачить неологізм як лексичну одиницю, котрою не оперували носіїв мови у власному мовленнєвому досвіді раніше;

3) **лексикографічна теорія** зараховує до неологізмів слова, що не зафіксовані сучасними словниками;

4) **денотативна теорія**, яка вважається однією з найбільш визнаних з-поміж дослідників, визначає неологізм як слово, що позначає нове явище, реалію (денотат) або нове поняття;

5) **структурна теорія** – її прихильники стверджують, що неологізмами можуть бути лише слова, позначені винятковою структурною, формальною новизною; лексеми, утворені за наявними в українській мові словотвірними моделями, не належать до неонімацій;

б) **конкретно-історична теорія** позиціює неологізми як слова, значення слова та ідіоми, які функціують у певний період у мові, підмові, мовній сфері, і які не зафіксовані в ній у попередній період [12, с. 32].

Динамічність та багатогранність неологізмів викликали потребу оцінювати їх за різними критеріями, що є наслідком появи великої кількості їх класифікацій:

1) за видом мовної одиниці:

- **неолексеми** – нові слова;
- **неофраземи** – нові фразеологічні утворення;
- **неосемеми** – нові значення старих слів.

Серед неолексем розрізняють:

– **власне неолексеми** – слова, що характеризуються абсолютною новизною і форми, і змісту (як правило, це запозичення з інших мов);

– **новотвори** – слова з новою формою і новим значенням, що створені за питомими словотвірними моделями зі слів, що вже є у мові;

– **трансформації** – слова, в яких нова форма поєднується зі значенням, що передавалось раніше іншими лексичними засобами;

– **семантичні неологізми** – наявні в мові форми, які або повністю змінюють своє значення, або до наявної семантичної структури додають новий лексико-семантичний варіант;

– **функційні неологізми** – відроджені слова та вислови з минулого, частина з яких зазнала семантичної й стилістичної модифікацій

2) за рівнем соціалізації:

– **узуальні** – одиниці, що ввійшли у мовну систему;

– **оказіональні** :

– **потенціоналізми** – слова, що згодом перетворюються на узуальні неологізми;

– **індивідуально-авторські**;

3) за видом означуваного поняття, явища виділяють неологізми, які позначають:

– нову реалію;

– стару реалію;

– актуалізовану реалію;

– реалію, яка відмирає;

– реалію, яка не існує;

4) за типом освоєння неологізмів:

– **моментальні входження**, що виникають з появою важливих і актуальних реалій;

– **поступові входження**, що опробуються в мові через вживання в синонімічних рядах;

– **несподівані (оказіональні) входження** – **оказіональні текстові утворення**, які після тривалого вживання в результаті соціальної апробації ввійшли до словника [11, с.39–40].

Інноваційні процеси в лексико-семантичній системі мови зумовлені, екстралінгвальними причинами, а зараз передусім воєнними реаліями, найпомітніші у публіцистичному дискурсі, в ЗМІ, інтернет-ресурсах, соціальних мережах (фейсбук, інстаграм, телеграм, ютуб, твітер та ін.), які найшвидше реагують на зміни в різних сферах життєдіяльності суспільства. З початком повномасштабної російсько-української війни в інформаційних мережах постійно виникають нові слова, меми, які підхоплюють споживачі контенту і потім використовують у спілкуванні.

Лінгвісти виділяють 3 способи творення неологізмів:

1) **семантична деривація** – поява нового значення слова, причинами якої є передусім метафоризація, метонімізація, термінологізація та детермінологізація, що проявляється у метафоричній чи метонімічній трансформації слів та їхній стилістичній модифікації. Прикладами «воєнних» семантичних неологізмів можемо назвати такі : *бавовна, пташка, приліт, орки, мордор* тощо;

2) **словотвірна деривація** – утворення нових слів за наявними в мові словотвірними моделями (суфіксальна, префіксальна, словоскладання та ін.): *відбайрактарити, відчорнобайти, задвухсотити, наволонтерити, мамкувати, байденкувати, недогітлер, чмобік, банденромобіль, русня тощо;*

3) **запозичення слів з інших мов**, наприклад: *Z-окупанти, Звірюки, Зайди* тощо.

Неологізми з одного боку маркують найновітніші суспільні тренди та соціокультурні тенденції, а з іншого боку, фіксують в мові тільки ті явища, які мають достатню значущість, щоб затриматись в дискурсивному просторі суспільства, як віддзеркалення його когнітивних процесів.

1.4. Онлайн-платформа «Ютуб» як лінгвістичний простір

Інтернет-мережа – це особливе комунікативне середовище та місце реалізації мови, яке не має аналогів у минулому. Віртуальна реальність

набуває рис нового світу і стилю життя, який стимулює появу нових засобів комунікації.

Зважаючи на невгамовний розвиток технологій та модерні тенденції, сьогодні фактом є те, що платформа «Ютуб», займаючи друге місце в світі за популярністю, є одним з найкращих дзеркал, що відображають революцію форм комунікації, уже давно замінивши телебачення.

«Ютуб» – американський сайт для розповсюдження відео зі штаб-квартирою у Каліфорнії. Платформа була створена у 2005 році і є дочірньою компанією Гугл. Сайт дозволяє завантажувати, переглядати, оцінювати, додавати та коментувати відео різних жанрів. Авторів відео на ютубі платформі називають «creators», що у дослівному перекладі означає «творці». Кожен користувач сайту може стати відомим «ютубером» – це ще один термін, етимологію якого прослідковують з назви платформи «Ютуб», що денотує популярного автора завантажених відео на його користувацький канал. Оскільки веб-сайт оплачує успішні канали, ютуб постає як унікальний маркетинговий ринок. Саме така його характеристика частково впливає на особливості мови відеоконтенту сайту.

Онлайн-платформа «Ютуб» виконує безліч соціальних функцій, серед яких можна виділити основні:

- 1) відеофункція (як первісна мета створення сайту);
- 2) функція соціалізації (дозволяє вільно поширювати відео);
- 3) розважальна функція;
- 4) навчальна функція (або ж функція удосконалення);
- 5) рекламна функція

Усі ці функції онлайн-платформи «Ютуб» формують її специфічну мову, тому з лінгвістичної точки зору відеоконтент ютубу характеризують як:

- 1) комп'ютерно-опосередкований тип комунікації;
- 2) підвид аудіовізуального тексту.

Комп'ютерно-опосередкована комунікація передбачає інформаційний обмін в текстовому, аудіо та відеоформаті, який тиранслюють і контролюють за допомогою комп'ютера та телекомунікаційної технології.

Аудіовізуальний текст характеризується «співвідношенням його складових – відеоряду, музики, шумових ефектів, вербального ряду», де присутність відеоряду (візуальної складової) є константою в аудіовізуальному тексті. Відповідно до цього А. Мельник подає структуру аудіовізуального тексту таким чином [13, с. 110]:

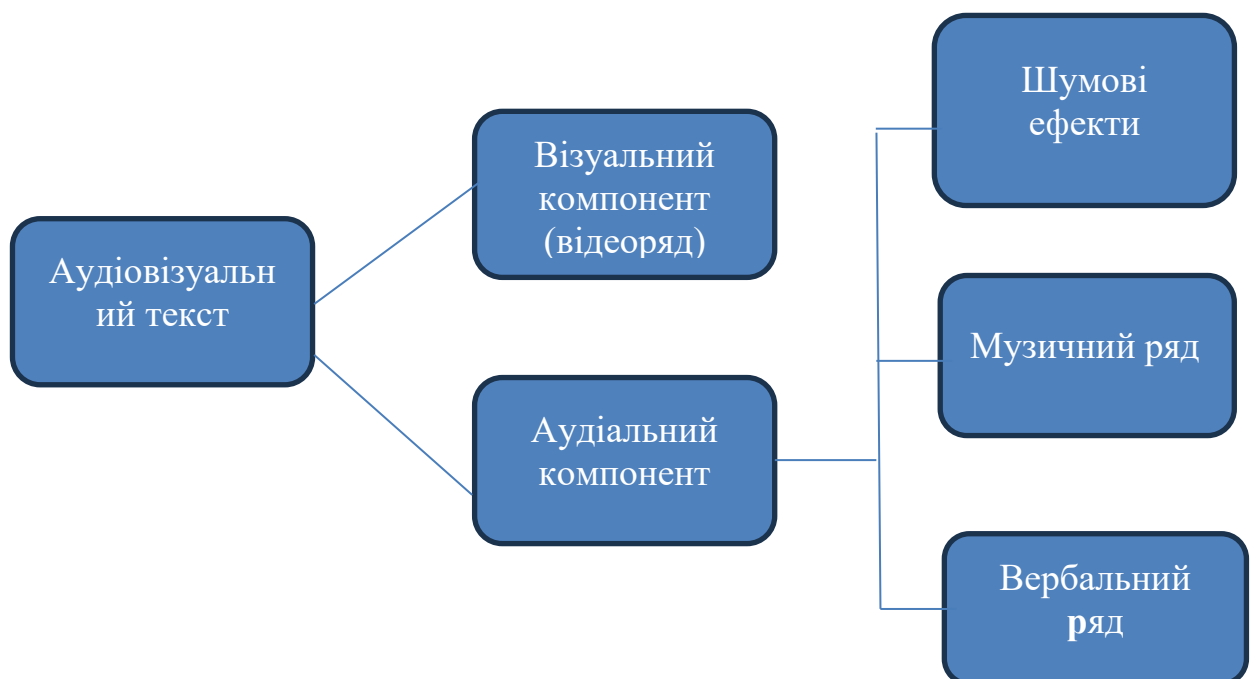

Рис. 1. Структура аудіовізуального тексту

Відеоконтент платформи «Ютуб» проявляє себе як ланка розвитку комунікації сучасного суспільства і набуває унікальних лінгвістично стилістичних особливостей. Зв'язок між вербальною складовою і письмовим оформленням відеоконтенту виражається у терміні «скрипт». Проте наявність скрипту не є обов'язковою умовою функціонування відеоконтенту.

На противагу цьому важливою складовою відео є заголовок, який переймає на себе роль реклами, адже основна його мета полягає у приверненні уваги глядача. Такий феномен називається «клікбейт».

Відеоконтент на ютубі має такі риси:

1) обмеженість у часі. Середня тривалість відео 15 хвилин. Користувачів сайту приваблюють коротші відео, адже так можна отримати максимум інформації, потративши на неї мінімум часу. Саме тому ютубери стараються зробити свої відео інформативними та короткими.

2) соціальна інтерактивність. YouTube виступає свого роду соціальною мережею, яка забезпечує вільне поширення інформації різного виду та право на висловлення власної думки (секція коментарів).

3) унікальний жанровий поділ. Адаптуючись до вимог цільової аудиторії, ютуб представляє своїм глядачам новий жанровий спектр.

4) вільна структура. Оскільки кожен власник каналу виступає як індивідуальний “творець”, то структура контенту залежить лише від його власних уподобань.

5) превалювання розмовної лексики. З метою формування широкої аудиторії автори відео використовують просту, розмовну лексику, не зважаючи на жанр їхнього контенту. Саме тому мовлення ютуберів набирає нової форми, а саме форми віртуального діалогу, що містить елементи як і монологу, так і діалогу. Співвідношення монологічної та діалогічної форм мовлення залежить від жанру відео. Щоб підсилити віртуальність діалогу, ютубери часто задають аудиторії питання, запитують про їхню думку. Іноді ютубери передбачають можливі відповіді глядачів, таким чином будуючи діалог.

Аудіовізуальним текстам притаманні специфічні лінгвістичні особливості, які значно відрізняються від характерних рис писемних літературних творів та усних публічних виступів. Основними лінгвістичними особливостями ютуб-роликів є використання розмовної мови та сленгу (адже цільова аудиторія – здебільшого молодь), а також переплетення двох форм усного спілкування: діалогу і монологу. Оскільки ютуб-платформа це вид комп’ютерно опосередкованої комунікації, то монолог авторів відео деформується у віртуальний діалог з глядачем. Ступінь такої інтеграції

залежить від типу відео та особистого стилю викладу ютубера. Ролики часто супроводжуються відеопосиланнями на інші канали з метою аргументації інформації [22, с. 87].

1.5. Метафора в масмедіа: роль і особливості функціонування

На сучасному етапі розвитку лінгвістики спостерігають великий інтерес до функціонування метафори в різних сферах людської дійсності, зокрема в засобах масової інформації. У новітній інформаційній ері масмедіа мають провідну роль у складному процесі відбору інформації, яку презентують широкій аудиторії в різних вербальних формах та образах.

Говорячи про роль метафори в масмедіа варто спершу уточнити поняття *масмедійного дискурсу* та *метафори*. В мовознавстві поняття «дискурс» найчастіше трактують як діяльність людини, що генерує розумовий процес, який проявляється в мовній формі. Базовим дискурсом сьогодення стає масмедійний дискурс, що формує концептуальну картину соціуму. Його ключовими принципами є:

- ✓ зосередженість на соціально значущих подіях;
- ✓ фрагментована картина світу;
- ✓ відкрита світоглядна позиція;
- ✓ соціальна оцінність [1, с.110].

Ідеологічна спрямованість як особливість масмедійного дискурсу проявляє себе в його здатності вибірково актуалізувати інформацію та в управлінні когнітивним складником суспільства. Когнітивною одиницею масмедійного дискурсу є масмедійний концепт, що є певним зосередженням на актуальній соціальній дійсності, потрібній у контексті соціальної ідеології.

Отже, масмедійний дискурс є складним механізмом, спрямованим, з одного боку, на відображення сучасної дійсності, з іншого боку, сам дає оцінку подіям або фактам, за допомогою своєї ідеологічної функції, керуючи когнітивною діяльністю соціуму.

Метафора – семантичний процес, за якого форму мовної одиниці або оформлення мовної категорії переносять з одного об'єкта позначення на інший на основі певної подібності між цими об'єктами під час відображення у свідомості мовця. Процес метафоризації – це не лише вживання одного слова замість іншого, вона утворює новий зміст, який постає внаслідок дії складних когнітивних механізмів. В основі метафори лежить згорнене або приховане порівняння і ширше – імпліцитна аналогія нового з наявним, «далекого» із «близьким», менш відомого з відомішим.

Метафора – це один із найпродуктивніших інструментів збагачення мови й засіб концептуалізації дійсності та формування суспільних поглядів. Трактуючи мову як динамічної системи спонукає сприймати метафору як щось, що виникає постійно в процесі індивідуальної творчості і є результатом перехрещення номінацій із різних сфер життя [15, с. 107].

Існує багато напрямків дослідження цього явища: інтеракційний (А. Річардс, М. Блек), прагматичний (Д. Девідсон, Н. Гудмен, Е. Ортоні), когнітивний та інші. У когнітивній лінгвістиці метафору трактують як ментально-мовне явище, акцентуючи її пізнавальний потенціал. Поняття «когнітивна метафора» першим увів М. Блек, вказавши, що метафора є не мовною прикрасою, а засобом мисленнєвої діяльності людини.

Сучасні когнітологи (Дж. Лакофф, М. Джонсон, Н. Арутюнова, А. Баранов, Ю. Караулов, А. Чудінов, О. Селіванова, Л. Кравець) вбачають у метафорі знаряддя мислення: використання її в різних видах тексту призводить до побудови нових гіпотез [16, с. 45]. Одна з основних функцій когнітивної метафори полягає в тому, щоб зробити об'єкт пізнання доступнішим, адже самі процеси людського мислення метафоричні. Метафора як ментальне явище забезпечує категоризацію та концептуалізацію дійсності. Водночас вона є засобом впливу на людську свідомість.

Одним із фундаментальних досліджень метафори в когнітивістиці є праця американських вчених Дж. Лакоффа та М. Джонсона «Метафори, якими ми живемо». Дослідники переконливо доводять, що метафора є способом

людського мислення, вона пронизує все наше життя, а концепти керують нашою свідомістю та впливають на нашу повсякденну дійсність [16, с.45].

Концептуальна метафора – це стійке та зафіксоване в мовній, культурній традиції етносу, а отже, і в мисленні людей, використання мовного знака одного концепту на позначення іншого, що передбачає розуміння сутності позначуваного за анологією до позначуваного.

За когнітивного підходу метафору розглядають як спосіб мислення, тому когнітивна функція метафори є однією з головних. Метафори – це зображення аналогових можливостей людського мислення, вони вже закладені в інтелектуальній системі людини, є своєрідними схемами, за допомогою яких людина здійснює свою мисленнєву і соціальну діяльність.

У мові засобів масової інформації концептуальна метафора реалізує експресивний потенціал, що сприяє пропаганді різних ідей та поглядів. Таке використання та функціонування метафори відповідає особливостям мови ЗМІ. Адже основним завданням масмедіа є вплив на аудиторію та формування поглядів.

Метафора є ненав'язливим способом м'якого прихованого впливу на реципієнта та чудовим інструментом для того, щоб передати інформацію, яку автор з тих чи інших причин не вважає за доцільне позначити прямо, за допомогою безпосередніх номінацій.

Загалом метафору в ЗМІ широко застосовують як спосіб маніпулювання свідомістю, нав'язування певних суб'єктивних оцінок, встановлення необхідних асоціативних зв'язків та послаблення небажаної реакції аудиторії на певну інформацію. З погляду вербальної репрезентації метафора може бути виражена словами, словосполученнями, реченнями. Приклади використання різних видів метафор у масмедіа наведено в другому розділі (на базі відеоконтенту ютуб-каналу «Стерненко на зв'язку»).

Варто зауважити, що питання маркування й маркерів різних рівнів у текстах різних стилів і жанрів доволі активно досліджують фахівці соціальних

комунікацій, психологічних студій, юриспруденції, політології. Подекуди натрапляємо на вивчення питання вербальних маркерів у дослідження ідіостильових характеристик мовлення політиків, публічних осіб тощо. Але питання вербальних маркерів у лінгвістичних студіях є доволі малодослідженим.

Війна як соціокультурний чинник деформує не лише узвичаєний стиль життя країни й кожного громадянина в ній, а й безпосередньо впливає на мову і її одиниці. Виникнення нових явищ, суспільних процесів, про які говорять у ЗМІ, блогах та на інших інформаційних ресурсах, потребує номінування, переосмислення й перетворення наявних мовних засобів (слів, комунікативних одиниць тощо), що потребує вивчення й систематизування.

Реалії війни, що увірвалася в життя кожного українця 24 лютого 2022 року, стали приводом для створення специфічного наповнення аудіовізуального матеріалу політичних оглядачів, громадських діячів, журналістів, які часто формують громадську думку, змінюють інформаційну парадигму суспільства, творять власні номінації, по-особливому забарвлюють наявні мовні одиниці різних рівнів. До таких публічних особистостей належить і С.Стерненко, ютуб-канал якого “Стерненко на зв’язку” вміщує 1,8 тисяч відео і має 1,8 млн користувачів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МОВЛЕННЯ ЮТУБ-КАНАЛУ «СТЕРНЕНКО НА ЗВ'ЯЗКУ» В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (БЕРЕЗЕНЬ 2022 – БЕРЕЗЕНЬ 2023 РОКУ)

2.1. Мовна репрезентація концептів «ворог» і «захисник»

Суспільство, яке перебуває в стані війни потребує особливої згуртованості, а також єдності в поглядах на ситуацію. Чіткому розумінню образів ворога і захисника сприяє домінування відповідних мовних засобів у ЗМІ, соціальних мережах. Водночас потрібно враховувати, що запропоновані суспільству певні мовні одиниці й, як наслідок, закріплені за ними образи повинні узгоджуватися з традиційною мовною картиною світу реципієнта, яка віддзеркалює базове сприйняття образів захисника й ворога як складників дихотомій «свій – чужий», «хороший – поганий» [8, с. 90].

Поляризація суспільної картини світу в умовах війни за принципом – «свій – чужий» змушує використовувати мовні засоби, які розподіляють будь-які поняття відповідно до цієї бінарної категорії.

Формування набору лексем, якими Сергій Стерненко позначає ворога й захисника, є важливим складником ведення війни на інформаційному фронті, що передбачає боротьбу за свідомість суспільства, за сенси.

Тому з перших днів війни тих осіб, які воюють проти української армії, блогер номінує негативними маркерами: окупанти, загарбники, рашисти, нацисти та інші. А українське військо навпаки отримує позитивне маркування: герої, воїни, захисники.

Для посилення ефекту інформацію про захисників подано на контрасті щодо ворога. Тому його маркують епітетами, які виражають негативні відтінки значень. Тобто на фоні сильних і героїчних українських воїнів окупанти часто зображені як «дохлі, срані, бомжацькі».

Лінгвальне відображення воєнної ситуації викликає відповідні емоційні реакції та налаштовує на позитивне чи негативне сприйняття суспільством учасників війни.

У процесі аналізу відеоблогу «Стерненко на зв'язку» виділено такі способи формування образу захисника за допомогою мовних засобів:

а) іменники з позитивною семантикою як кореляти поняття «захисник» («герої», «воїни», «оборонці»);

б) присвійні займенники, що допомагають розподілити образи у свідомості мовця відповідно до категорії «свій-чужий» («наші», «наше», «наша»);

в) ад'єктиви на позначення приналежності до України(українська, українське, українські);

г) абрєвіатури ЗСУ та СОУ з повним проговоренням як офіційно затверджені назви українських військ.

Наведемо приклади номінування «захисника»:

– **Збройні Сили України:** *«Саме Збройні Сили України будуть вирішувати, яким буде кінець російсько-української війни й що залишиться на місці тимчасового утворення під назвою „російська федерація”».* (02.02.2023); *«Слава ЗСУ, слава кожному, хто сьогодні боронить Україну і Слава Україні!».*(08.09.2022);

– **Сили Оборони України:** *«Я дякую за це ЗСУ та іншим підрозділам Сил оборони України, які допомагають російським окупантам просто відкривати неймовірні можливості(прим. як вмирати). (22.12.2022); «Завдяки мужньому, героїчному українському народові, завдяки Силам Оборони України, завдяки кожному з вас, що боровся за Україну, жестів доброї волі у росіян було чимало» (24.02.2023);*

– **захисники:** *«Захисники Маріуполя героїчно боронять українську землю» (24.03.2022);*

– **наші захисники:** *«Наші захисники у великій кількості знищують російських нацистів, які прийшли на нашу землю і будуть знищувати допоки російська окупаційна армія не забереться до себе за „поребрик”».* (10.03.2022); *«Завдяки героїчній обороні наших захисників і їхньому*

успішному контрнаступу російських загарбників поступово їх Харківщини вибивають» (18.05.2022);

– **українські захисники**: «Не впадаємо у відчай і дякуємо **українським захисникам** за те, що захищають Україну, звільняють Україну від російських загарбників» (24.11.2022);

– **українська армія**: «Поки **українська армія** захищає нас, ми можемо існувати як українці» (18.05.2022);

– **наша армія**: «Конвертуйте цю лють у справи на нашу перемогу! **Допомагайте нашій армії**, якщо хочете помсти» (30.07.2022);

– **герої**: «Справжні реальні **герої** сьогодні – це ті, хто сьогодні захищає Україну» (24.05.2022);

– **наші українські герої**: «Шануйте **наших українських героїв!**» (15.03.2022);

– **наше військо**: «Допомагайте **нашому війську**, щоби вони змогли зупинити усю цю нечисть якомога швидше» (21.07.2022);

– **наші воїни**: «Пам'ятайте, що за кожен метр української землі ми платимо кров'ю **наших воїнів**». (08.09.2022); «**Наші воїни** продовжують планомірно, крок за кроком, звільняти нашу землю від цієї нечисті» (30.09.2022);

– **наші оборонці**: «**Наші оборонці** мужньо тримаються у Маріуполі»; «**Наші оборонці** роблять усе, щоби зупинити російських загарбників» (13.01.2023);

– **українське військо**: «Друзі, ще раз: сьогодні всі посилено працюємо на нашу спільну перемогу, працюємо на Україну, забезпечуємо **українське військо** та допомагаємо нашим воїнам винищувати російську нечисть на нашій землі» (13.01.2023);

– **українські воїни**: «...я вам принагідно нагадую: „Підтримуйте ЗСУ, допомагайте українській армії, тому що остаточну долю так званої російської федерації будуть вирішувати саме **українські воїни**”» (15.02.2023);

– *хлопці*: «*Давайте, хлопці, з Богом! Перезаряджаємось!*»

(11.03.2022);

– *наші хлопці*: «*Наші хлопці гатять знищують їх просто пачками у величезній кількості*» (03.03.2022).

Найуживанішими у відеоблозі є такі номінації українських захисників: ЗСУ (44%), українська армія (12%), *наші захисники* (9%), *наші воїни* (5%), *наша армія* (5%) (Рис. 1)

Рис. 2. Номінування захисників

Для формування образу «ворога» Стерненко використовує набагато ширший діапазон номінацій, послуговуючись такими мовними засобами:

а) іменники з негативною семантикою як кореляти концепту «ворог» («окупанти», «загарбники», «рашисти», «нацисти», «орда», «кати», «терористи», «паскуди» та ін.);

б) прикметник «російські» для підкреслення національної приналежності («російські окупанти», «російські загарбники», «російські нацисти», «російські паскуди» та інші);

в) прикметники для підсилення ненависницького ставлення до ворога («кацапські», «дохлі»).

Номінування «ворога»:

– **окупанти**: «Вони всі **окупанти**: і ті, що воюють, і ті, що підтримують війну» (14.03.2022); «Ласкаво просимо до пекла, **окупанти!**» (14.05.2022);

– **російські окупанти**: «**Російські окупанти** напали на Україну, вони оголосили нам війну» (25.02.2022); «**Російські окупанти** за планом гинуть на нашій землі» (17.03.2022);

– **кацапські окупанти**: «Ранкове шоу „будильник для **кацапських окупантів**”, які прийшли на українську землю з благородною метою, щоб перетворитись на добрива на для нашої чудової, родючої землі» (27.02.2022);

– **московські окупанти**: «Смерть **московським окупантам!**» (11.03.2022);

– **дохлі окупанти**: «На росію повертаються **дохлі окупанти**» (22.03.2022);

– **загарбники**: «Маю відзначити й просто зафіксувати, що **загарбників** учора з „днем перемоги” вітала також і зрадниця таїсія повалій»; «Справжні херсонці сьогодні героїчно протистоять російській окупації й лякають **загарбників** навіть простим свистом» (10.05.2022);

– **російські загарбники**: «Прекрасні новини: **російські загарбники** підтвердили, що вони тікають з острова Зміїний». (30.06.2022); «Життя кожного українця у мільйон разів цінніше за нікчемне, жалюгідне життя будь-якого **російського загарбника**». (12.07.2022); «Учора російські

загарбники вчинили один з наймасштабніших воєнних злочинів від початку повномасштабного вторгнення, позбавивши життя більш ніж 50 українських військовополонених в Оленівці поблизу Донецька». (30.07.2022);

– **рашисти**: «Слава Україні, друзі! Харків дає по зубах **рашистам!**». (25.04.2022); «Якщо ти підтримуєш війну проти України, якщо тобі подобаються воєнні злочини та геноцид українського народу, то ти стовідсотково **рашист**». (01.05.2022);

– **нацисти**: «Насправді, єдині **нацисти**, які сьогодні гинуть в Україні – це російські солдати». (19.03.2022);

– **російські нацисти**: «Українські захисники знищують **рос. нацистів**». (07.03 2022); «**Російські нацисти** примусово вивозять українських дітей, викрадають їх». (18.04.2022);

– **новітні нацисти**: «Ну а поки Шольц вагається, поки Німеччина не хоче допомагати нам протистояти **новітнім нацистам**, на першому місці за кількістю постачання танків для України є саме російська федерація». (21.01.2023);

– **нацистська армія**: «Та ні, я думаю там було 5 мільйонів, ні, 5 мільярдів автомобілів на підтримку дій владимира путіна та його **нацистської армії**» (05.04.2022);

– **паскуди**: «Кожна **паскуда** понесе відповідальність за воєнні злочини» (4.04.2022);

– **російські паскуди**: «Кожна **російська паскуда**, яка прийшла на українську Землю, буде знищена. Ми вже місяць успішно влаштуємо їм зустрічі з дияволом». (24.03.2022);

– **погань**: «Наша армія виб'є усю цю **погань** з нашої землі, але їй потрібно активно і постійно, регулярно допомагати». (13.06.2022);

– **нечисть**: «Ми цю **нечисть**, цю навалу переможемо! Бо ми захищаємо нашу землю!» (10.03.2022); «Рано чи пізно ми звільнимо усю територію України від цієї **нечисті**». (01.07.2022);

- **гарматне м'ясо**: «Для того, щоб вбивати українців путін набирає **гарматне м'ясо** з усієї росії». (18.09.2022); «Прігожин цього Нового року зустрівся зі своїм **гарматним м'ясом**, спілкувався з ним та святкував». (02.01.2023);
- **ваньки**: «На росії закопують багато **ваньок**, які прийшли вбивати українців» (19.03.2022);
- **російські ваньки**: «**Російські ваньки** валяються вздовж наших доріг» (31.03.2022);
- **дохла русня** : «Буде багато **дохлої русні!**»; «...ще пачка **дохлої русні**» (11.03.2022);
- **російські солдати**: «**Російські солдати** так само відповідальні за війну в Україні, як і путін, які віддає накази» (15.03.2022);
- **дохлі російські солдати**: «Розкидані по українській землі **дохлі російські солдати**»(13.03.2022);
- **нащадки монголо-татарської орди**: «Вся їхня історія зводиться до того, що вони всього лише **нащадки** не Київської Русі, а **монголо-татарської орди**» (22.03.2022);
- **російська орда**: «Саме українці зупиняють **російську орду**, щоб вона не пішла далі» (26.06.2022)
- **орда**: «...Україні треба надавати більше, набагато більше озброєння, щоб ми могли зупинити цю **орду**» (12.04.2022)
- **сволоти**: «Ці **сволоти**, коли почали повномасштабне вторгнення в Україну, оголосили про проведення «денацифікації» (23.03.2022);
- **російські бомжацькі війська**: «Виявилось, що Збройні Сили України воюють набагато краще, ніж **російські .бомжацькі війська**» (31.03.2022);
- **„вантаж 200”**: «Мобілізовані росіяни вже повертаються на росію **„вантажем 200”**» (17.10.2022);
- **виродки**: «Кожного разу, коли ви чуєте відповіді цих **виродків**, то згадуйте про розстріляних українців, про закатованих людей на Київщині, про тих, коли знищували в Маріуполі та не тільки» (03.04.2022);

- **російські виродки:** «... ми маємо покарати кожного російського виродка, який причетний до злочинів проти України» (07.03.2023);
- **„освободітелі”:** «Ось так виглядають житлові будинки Ірпіня після приходу „освободітелів”»(04.04.2022);
- **варвари, вбивці:** «Немає у нас нічого спільного з цими **варварами**, паскудами і **вбивцями** мирних людей» (04.04.2022);
- **путінські варвари:** «Навіть гітлер не застосовував під час Другої світової війни хімічну зброю у бойових діях, а **путінські варвари** застосовують» (12.04.2022);
- **російські кати:** «У вільних українських містах, які захистили або звільнили ЗСУ, немає **російських катів**. І це найголовніше!» (24.11.2022);
- **«друга армія світу»:** «„**Друга армія світу**” займається крадіжками та мародерством» (11.04.2022);
- **недоармія:** «Важливе питання: „Чому владімір путін та його **недоармія** знищують українських дітей?”» (13.05.2022);
- **російська армія:** «**Російська армія** вчиняє акти геноциду українців» (07.03.2022);
- **погань:** «Нашу землю ми будемо захищати до останнього російського солдата, поки Крим та Донбас і усі інші території України не будуть звільнені від цієї **погані**» (01.03.2022);
- **моральні дегенерати:** «Та це не остання брехня оцих виродків, оцих **моральних дегенератів**» (28.06.2022);
- **психопати:** «Допомагайте українській армії, тому що ці **психопати** поки що не планують самі зупинятись. Вони кажуть, що взагалі ще нічого не починали» (17.07.2022);
- **нікчеми:** «Бо вони **нікчеми**, бо у цій ситуації росіяни можуть тільки терпіти, бо росія почала свідомо програшну війну проти України» (15.02.2023);
- **російська зараза:** «...**російську заразу** треба знищувати й ми не повинні сідати з терористами за стіл переговорів» (24.11.2022);

– **російське збіговисько**: «Наша армія на відміну від **російського збіговиська** б'є саме туди, куди треба» (02.01.2023);

– **терористи**: «рф – країна-терорист, росіяни – **терористи**. І тому вони вчиняють терористичні акти. Вони вбивають мирних людей» (28.06.2022);

– **російські терористи**: «...**російські терористи** надзвичайно обурені, вони ж можуть стріляти по українцях, по мирних людях, по мирних містах, вбивати українців просто за те, що вони українці. Це для них нормально, нічого поганого в цьому немає, а коли їм щось прилітає на їхню територію, то це жахливий тероризм» (30.11.2022);

– **нелюди**: «Проти нас воюють **нелюди**, які хочуть нас знищити, а значить благ цивілізації може не бути протягом кількох днів або й тижнів. Маємо бути готовими!»(24.11.2022);

– **гідра**: «Ми знищимо цю **гідру**» (23.03.2022);

– **чорти**: «Ми переможемо цих **чортів** і кожна паскуда, причетна до цих атак, буде нести покарання» (24.11.2022);

– **чортові війська**: «Миру вже давно можна було б досягти, якби так звана росія забрала свої **чортові війська** з території України, якби так звана росія виплатила нам репарації та повернула всіх утримуваних українців»(28.02.2023)

Як бачимо, блогер використовує різні засоби для називання ворогів: від традиційних **загарбників, окупантів, рашистів** до вкрай пейоративних **чортів, нечисті, виродків, нелюдів**.

Кількісний аналіз дозволяє стверджувати, що найчастіше ж для позначення ворожих росіян Сергій Стерненко використовує такі номінації як: **російські загарбники** (22%), **російські окупанти** (20%), **окупанти** (19%), **російські нацисти** (12%) (Рис.3)

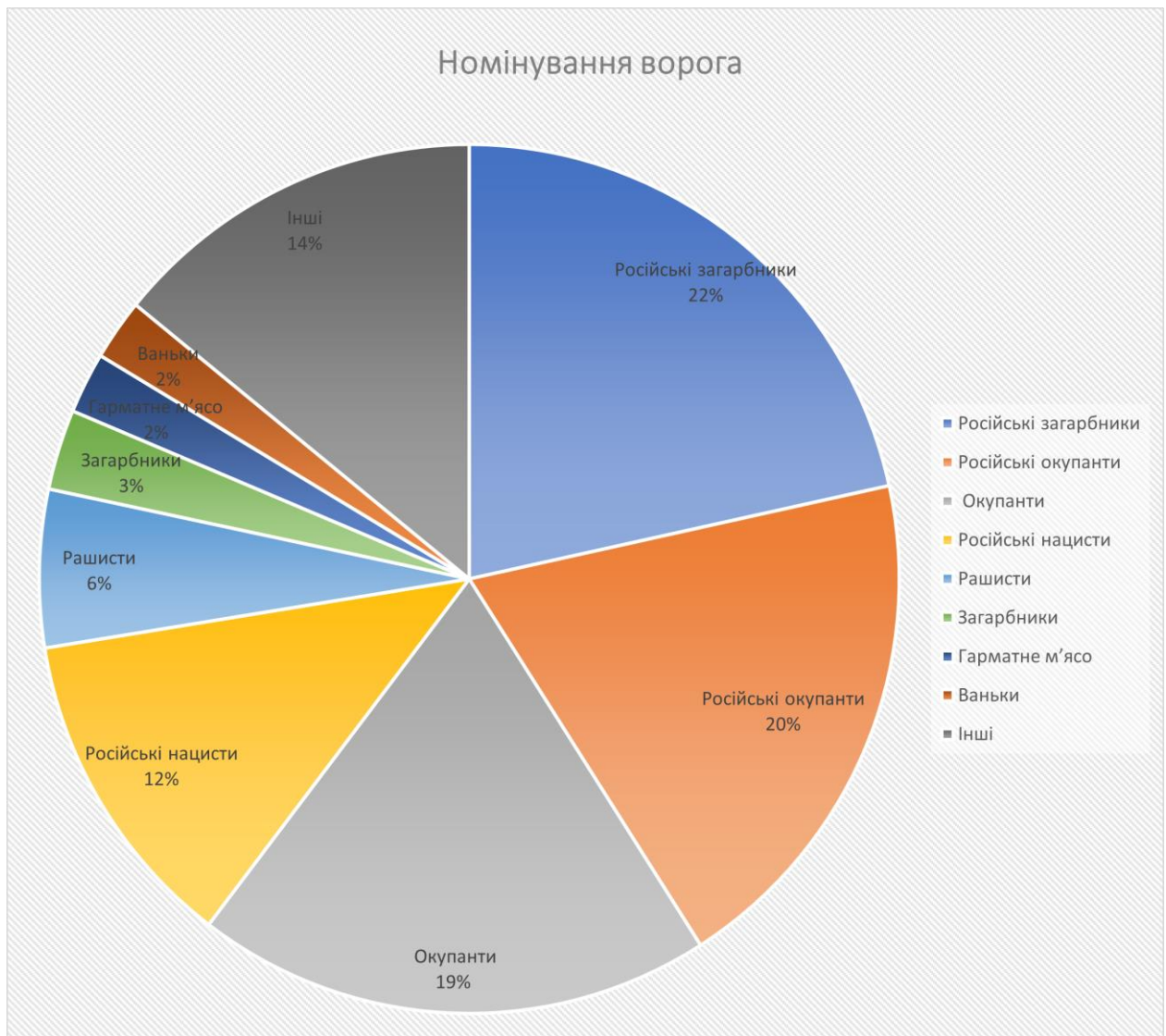

Рис.3. Номінування ворога

2.1.1. Номінування країни-агресора та її «царя»

Сергій Стерненко по-різному називає країну-агресора Російську Федерацію, висловлюючи тотальне несприйняття та ненависть до цієї країни:

– **російська нацистська федерація:** «Сьогодні на росії, якщо ти виступаєш проти агресії росії проти України, якщо тобі не подобається їхня новітня нацистська свастика, то все – ти однозначно нацист і ворог російської нацистської федерації» (30.04.2022);

– **імперська нацистська російська федерація:** «Можливо там будуть якісь інші держави, якість інше утворення, але стовідсотково імперська нацистська російська федерація зникне» (12.03.2022);

- **недоімперія**: «...маємо унікальний історичний шанс, якого ніколи не мали наші предки – нарешті розібратися з цією **недоімперією**, яка називається російська федерація» (22.12.2022);
- **імперія зла**: «...допомагайте Збройним Силам України, підтримуйте їх і тоді ви побачите спільну, реальну перемогу над цією **імперією зла**» (18.09.2022);
- **новітній рейх**: «Рф – це новітній рейх!» (07.03.2022);
- **нацистська росія**: «Міністр закордонних справ **нацистської росії** Лавров у захваті від того, як ЗСУ використовують хаймарси проти російських окупантів» (21.07.2022);
- **недодержава** : «І все, що росіяни реально змогли здобути на цій війні, це хіба що ненависть до них та їхньої **недодержави**» (20.05.2022);
- **мордор**: «Слава Богу, друзі, що ми стали ще на один крок далі від цього **мордору**» (24.06.2022);
- **тимчасове утворення під назвою «російська федерація»**: «Саме ЗСУ будуть вирішувати, яким буде кінець російсько-української війни і що залишиться на місці **тимчасового утворення під назвою „російська федерація”**» (02.02.2023);
- **тимчасово існуюче непорозуміння під назвою «російська федерація»**: «...саме ЗСУ будуть вирішувати подальшу долю **тимчасово існуючого непорозуміння під назвою „російська федерація”**» (21.02.2023);
- **московські болота**: «Учора на **московських болотах** була підвищена пожежна небезпека, тому що президент США Джо Байден прибув до Києва» (21.02.2023);
- **країна-терорист**: «Російська федерація– **країна-терорист**, росіяни – терористи. І тому вони вчиняють терористичні акти. Вони вбивають мирних людей» (28.06.2022);
- **«так звана росія»**: «Із дуже великим нетерпінням представник департаменту алкоголізму міністерства закордонних справ **«так званої росії»**, Захарова, чекає на удари по москві та петербургу» (28.01.2023);

– **нація рабів**: *«Нація рабів ніколи не переможе націю вільних людей!»* (09.03.2022);

– **суспільство живих мерців** (05.06.2022): *«... нехай тоді не дивуються, що внаслідок своєї бездіяльності та байдужості вони й справді перетворюються на **суспільство живих мерців**»* (05.06.2022)

Коли йдеться про події, які відбуваються в РФ, то Сергій Стерненко каже *«на росії»* або *«на болотах»*, а не *«в росії»*. Граматична форма *на росії* є своєрідною відплатою за столітні приниження нашої країни, коли росіяни вживали прийменник **на**, а не **в** Україні: *«Дуже багато окупантів закопують у землю **на росії**»* (19.03.2022)

Президент Російської Федерації Володимир Путін уособлює всю сутність російського народу, який підтримує дії свого «диктатора-царя». Блогер вдається до експресивної лексики, називаючи Путіна різними образливими прізвиськами, що є виявом мови ненависті щодо російського диктатора, формуючи його зневажливий образ :

– **наскуда мала**: *«Ця наскуда мала дуже сильно прорахувалась і цей прорахунок буде коштувати йому, як його поганій недодержави, так і власного жалюгідного життя»* (27.02.2022);

– **жалюгідна наскуда**: *«Тепер оця жалюгідна наскуда ние, що хтось обстрілює території так званої росії»* (02.02.2023);

– **новий гітлер**: *«...їх вигнали з ресторану за те, що їхня країна зараз – це нова нацистська Німеччина, за те, що путін – це зараз новий гітлер»* (1.03.2022);

– **недогітлер**: *«Давайте послухаємо, що ще ніс цей недогітлер. Він скаржився на те, що перед вторгненням 24 лютого , пропонував Україні капітулювати, але та відмовилась»* (17.03.2022);

– **недофюрер**: *«У вас, росіян, є дуже простий вибір: або загинути, або скидати вашого **недофюрера** владіміра путіна»* (20.03.2022);

– **кремлівський диктатор**: *«Дуже знервований **кремлівський диктатор** сказав децю важливе...»* (06.03.2022);

– **гопник**: «Та цивілізований світ має наплювати на ці погрози, тому що **гопник** розуміє тільки силу» (06.03.2022);

– **схиблений диктатор-психопат**: «Ми, звісно ж, вдячні за санкції, це дуже важливо, але не менш важливо сьогодні захистити мирних людей, які не підіймають зброю, від **схибленого диктатора-психопата**, який просто їх сьогодні вбиває» (06.03.2022);

– **нацистський диктатор**: «У росіян, які здебільшого підтримують агресію проти України, та які не поспішають скидати **нацистського диктатора** владіміра путіна нова трагедія» (12.03.2022);

– **виродок і воєнний злочинець**: «Це і є „так звана денацифікація і демілітаризація” від **виродка і воєнного злочинця** владіміра путіна» (04.04.2022);

– **бункерний щур**: «Напевно, **бункерний щур** зрозумів, що лягнув не те, що може сподобатись росіянам, тому вчора почав виправляти те, що сказав раніше» (10.12.2022);

– **новий російський царь**: «путін спить і бачить себе **новим російським царьом**, але насправді він є тим, ким називають його наші Збройні Сили»(10.06.2022);

– **дід**: «Здається, ЗСУ хочуть зіпсувати **діду** прайднік» (12.03.2023);

– **бункерний дід**: «**Бункерний дід** сам злякався своєї заяви». (18.12.2022)

Дискусійним моментом є написання в українських медіа власних назв, пов'язаних із країною-агресором (*Росія / росія, Путін / путін*). Тенденція писати ці назви з маленької літери поширилась із початком повномасштабного російського вторгнення, її підхопили навіть сайти органів державної влади. Філолог О. Авраменко пояснює цю ситуацію так: «Насправді правило таке є: прізвища людей та імена, які вживають зневажливо, пишуть з малої літери. І це правило давнє. Наприклад, гітлери, путіни ми можемо спокійно писати з малої літери, це відповідає вимогам чинного правопису. А щодо назви країни, цього немає в правописі, але за аналогією, зважаючи на ситуацію в країні, я вважаю, можна застосувати це правило і до неї» [26].

Фіксуємо, що й усвідомленим вибором С. Стерненка є вживання власних назв *путін, росія* з маленької літери. Тому цитування висловлювань блогера наводимо з врахування авторської позиції.

Варто зауважити, що мовленню С.Стерненка властива специфічна вимова значної кількості лексем, які блогер намагається максимально відтворити у фонетичному оформленні, властивому російській мові: *владімір путін, царь, празднік, Вадім, засчітнік, Єкатерінбургзька область, тревожно, настрадалісь* та ін. Це надає висловам підкреслено негативної, зневажливої конотації.

2.2. Неологізми як маркери війни в мовленні Сергія Стерненка

Неологізми "маркують" різноаспектну інформацію про особливості життя певної епохи. Їхня кількість зростає в переломні періоди розвитку суспільства, яким для України стала національно-визвольна війна проти російських окупантів 2022–2023 років, що триває й досі [5, с. 9]. Мова як динамічна система віддзеркалює весь спектр реакцій соціуму на воєнні реалії. Неологізми ж є одним із найяскравіших вербальних маркерів цієї трагічної й водночас героїчної сторінки нашої історії.

Якщо в мові на вимогу суспільних обставин з'являються нові слова, то це свідчить, що мова жива і має всі засоби, щоб відображати поточну реальність. Головну зміну в нашій мові у час повномасштабної війни можна охарактеризувати словами Ольги Дубчак, авторки книжок «Чути українською», «Бачити українською» і «Перемагати українською»: «Наша калинова, наша лагідна й ніжна мовонька... перетворилася на суворий, жорсткий і навіть жорстокий конструкт»; «Зараз наша мова є мовою ненависті. І... нам за це аж ніяк не соромно» [6, с. 17].

Серед неологізмів розмежовують одиниці трьох статусів: лексичні (утворені шляхом словотвірної деривації), семантичні (утворені шляхом семантичної деривації) та фразеологічні. До лексичних неологізмів відносять слова, новизна яких виявляється передусім у їхній формі.

Семантичні неологізми представлені новими значеннями, які розвиваються у словах, вже наявних у мові. Фразеологічні неологізми – стійкі словесні звороти, які створені заново або трансформовані з відомих фразеологізмів, а також фразеологізми, що стали актуальними в нових соціальних умовах та стали словосполучення, запозичені з інших мов.

Лінгвістичний аналіз блогу «Стерненко на зв'язку» засвідчує, що лексичні неологізми автор використовує лічені рази, зокрема:

– **могилізація**: «Паніка, протести, **могилізація**»; «Розстріл военкома, протест у Дагестані. Росіяни не хочуть вмирати за шойгу і путіна» (заголовок, 26.09.2022);

– **пушкінопад**: «Але **пушкінопад**, так само як і лєнінопад свого часу, не зупинити» (10.04.2022);

– **дондон**: «Ганебні „перемоги” **дондона**»; «Кадиров знов бере Київ, хоче звільнити Донецьк від росіян і погрожує Європі війною» (08.05.2022)

Щодо таких лексем як *рашизм, рашисти, русня, недофюрер, недогітлер*, то їх появу зафіксовано у ГРАКу (Генеральний регіонально анотований корпус української мови) до 2022 року, хоча в багатьох джерелах їх теж відносять до неологізмів російсько-української війни 2022 – 2023 років.

Семантичні неологізми ж трапляються в мовленні блогера значно частіше. Найбільш уживаним у відеоблозі Стерненка є неосемантизм **бавовна**.

Бавовна – вибухи в Росії чи на військових і стратегічних об'єктах окупованих територій України (омонімом до слова *бавовна* як рослина). Росіяни, прагнучи не вживати лексему *вибух*, замінили її на *хлопок*, що дослівно українською перекладають як *бавовна*. Українці ж підхопили й активно послуговуються словом *бавовна*, але з новим значенням та жартівливо-іронічною стилістичною маркованістю [17, с. 47].

Слово **бавовна**: з'являється у відеоблозі на початку травня 2022 року : «В Белгороді, Курську просто налагоджено постачання **бавовни**» (05.05.2022) Випуск 12.06.2022 повністю присвячений **бавовні**: «У містах росії раптово почала квітнути **бавовна**»; «Я зібрав усі випадки **бавовни** від початку війни»;

«14 квітня **бавовна** завітала у Брянськ»; «Та сама **бавовна** завітала до Белгородщини і 19 квітня»; «Дуже хорошим днем для росії стало 27 квітня. Тоді фестиваль **бавовни** став відбуватись одразу у декількох регіонах»; «На Сахаліні 30 квітня відбувалась **бавовна**»; «1 травня **бавовна** знову завітала на Белгородщину. Була вона також у Пермі та Курську. 19 травня у Курській обл. знову ж таки лунала **бавовна**»; «31 травня Белгородщина знову зустрічала **бавовну**»; «Белгородщина є лідером з постачання **бавовни**».

Й надалі про **бавовну** Сергій Стерненко доволі часто згадує у своїх відео: «Я переконаний, що росіянам треба ще більше **бавовни**, бо вони, схоже, так і нічого не зрозуміли» (04.07.2022); «А у тимчасово окупованому Криму симфонія **бавовни**, пусті пляжі та тікаючі через кримський міст росіяни» (11.08.2022); «Нарешті цей день настав! День, коли невідомі добрі люди доставили **бавовну** на Кримський міст». (08.10.2022); «Учора під Москвою, у місті Коломна, була свіженька **бавовна**: туди щось дуже цікаве прилетіло». (03.03.2023).

Окрім **бавовни**, фіксуємо у мовленні пана Сергія й інші неосемантизми:

– **ваньки**: «**Ваньки** валяються на дорогах України» (22.03.2022);

– **м'ясо, гарматне м'ясо**: «Ваньки закінчуються і треба знайти нове **гарматне м'ясо**». (15.04.2022); «Очевидно, що владіміру путіну не вистачає **гарматного м'яса**, тому він проводить мобілізацію» (30.09.2022); «Росіяни вас відправляють на забій, вас використовують просто як **гарматне м'ясо**, щоби ви якомога швидше приїхали в Україну та померли.». (06.11.2022); «Ну так їх зібрали в одному місці, тому що потім сортувати по пакетах зручніше, коли все **м'ясо** зібране в одному місці» (08.02.2023);

– **пташка**: «...відео із роботи цих чудових **пташок** (прим. про фв-дрони)я публікую у себе в телеграм-каналі» (01.04.2023);

– **приліт, прилетіти**: «**Приліт** в школу з руского міра». (25.04.2022); «**Прилетіло** само туди, куди мало прилетіти. **Прилетіло** чітко по російських загарбниках» (02.01.2023);

– **мопеди**: «...там тренуються російські загарбники пускати безпілотники іранського виробництва, ті самі **мопеди** проти українців» (03.03.2023);

– **мордор**: «Слава Богу, друзі, що ми стали іще на один крок далі від цього **мордору**» (24.06.2022);

– **Z**: «**Z** – символ нового рос. нацизму, воєнних злочинів, геноциду; новітня свастика» (02.08.2022);

– **болота, московські болота**: «Відчай і паніка на **болотах**» (заголовок, 25.01.2023); «Вже котрий день на **московських болотах** не вщухає істерика через те, що Україна буде отримувати нове озброєння» (28.01.2023);

Найчастіше ж серед неологізмів Сергій Стерненко використовує неофрази.

Однією з найвідоміших неофразем повномасштабної війни стали слова українського прикордонника Романа Грибова у відповідь на вимогу російських моряків здатися українським військовим на острові Зміїній: «**Рускій воєнний корабль іди на *****».Ця фраза має багато варіацій, які направлять у відомому напрямку тих, хто на це заслуговує, зокрема «**йти за руським кораблем**».

Сергій Стерненко теж часто звертається до відомої неофрази у своїх воєнних відеоблогах: «**Якщо ти рускій, то йди собі слідом за руським воєнним корабльом**» (12.03.2022); «**Російська економіка йде услід за руським воєнним корабльом**» (21.03.2022); «**Рускій великій воєнний корабль „Орськ” пішов у відомому напрямку**»; «**Оксана Марченко має йти за воєнним кораблем**» (14.04.2022).

– **хороші росіяни**: «„**Хороші росіяни**” не існують» (заголовок, 15.03.2022); « „**Хороші росіяни**” – мертві росіяни». (17.03.2022); « „**Хороші росіяни**” несуть нам „рускій мір”. Нащо до нас тягнуть Каца, Бикова та інших» (заголовок, 03.06.2022); «... українська армія буде й надалі нас тішити пачками **хороших росіян**» (02.01.2023);

– *відправитися до кобзона: «Жиріновський відправився до кобзона»* . (26.03.2022);

– *баби нових нарожають: «Не варто переживати, баби нових нарожають»*. (17.10.2022); *«Тактика, яку вони використовують називається дуже просто – баби нових нарожають»* (07.03.2023);

– *святі хаймарси: «Слава святим хаймарсам!»* (02.01.2023);

– *Київ за 2-3 дні: «Після восьми місяців повномасштабної війни росії проти України до окупантів нарешті почало доходити, що казочки про те, що вони візьмуть Київ за два-три дні – це всього лише казочки пропагандистів»*. (06.11.2022); *«Вони розповідали, що нас з вами не існує, що нашої країни не існує, що ми не будемо чинити жодного супротиву, що тут на них чекають з квітами, що Київ вони захоплять за 2-3 дні і всю Україну також захоплять за тиждень»* (24.02.2023);

– *Білгородська Народна Республіка : «...у Білгородській обл., даруйте БНР, масово квітла бавовна»* (19.08.2022); *«Учора щось знову трапилося у Білгородській народній республіці , через що частина її території була знеструмлена»* (30.11.2022);

– *Брянська Народна Республіка : «Сьогодні поговоримо з вами про хороші новини, зокрема із Брянської народної республіки»*. (30.11.2022); *«Деталей щодо війни у Брянській Народній Республіці багато, плутанини іще більше, але точно ясно одне: спецоперація йде за планом»* (03.03.2023);

У відеоблозі Сергія Стерненка зафіксовано значну кількість новотворів, оскільки він є вагомим частиним українськомовного інтернет- контенту, що висвітлює російсько-українську війну. Автор використовує неологізми відповідно до мовленнєвих ситуацій, але не перенасичує ними своє мовлення, а більше тяжіє до традиційного номінування подій, речей, осіб. Найуживанішим неологізмом у відеоконтенті блогера є лексема *бавовна*, яка з травня 2022 року постійно «квітне» на окупованих українських територіях, а пізніше і в Росії, що дуже радує С. Стерненка.

2.2.1. Фразеологема «Наша русофобія недостатня» як вираз авторської позиції

Фразеологема «Наша русофобія недостатня» стала своєрідною візитівкою Сергія Стерненка. Блогер часто вживає цей вислів та різні похідні слова від «русофобії» у відео на ютуб-каналі «Стерненко на зв'язку»:

*«Світом шириться масова **русофобія**, яка в нас все ще недостатня»*;(01.03.2022);

*«**Нашої русофобії недостатньо**»*; (07.03.2022);

*«**Наша русофобія все ще недостатня**»*;(12.03.2022);

*«У світі квітне **русофобія**»* (17.03.2023);

*«Залиште свій **русофобський коментар**»* (15.04.2022);

*«**Русофобія** стала трендом у світі»* (заголовок); *«**Наша русофобія все ще недостатня**»*; *«**Русофобський канал – русофобський лайк – русофобський коментар – русофобський випуск**»*; (01.05.2022);

*«Росіяни бісяться від **русофобії**, яку самі створили. Але в Україні вона все ще недостатня!»* (заголовок); *«**Русофський канал – русофобські лайки – русофобські коментарі – русофобські відео**»*; *«На жаль, наша із вами русофобія все ще недостатня. У нас досі ще є пушкіни, суворови, пьотри, толстие і інші залишки російської окупаційної адміністрації.»* (07.06.2022);

*«Залиште будь-який, бажано **русофобський коментар**»* (17.07.2022, 19.08.2022);

*«Кожна ваша підписка на мій канал збільшує вашу **русофобію**, тому обов'язково просто зараз візьміть та підпишіться на мій канал»* (17.11.2022);

«Пам'ятайте, друзі, що наша з вами русофобія ніколи не буває достатньою» (25.01.2023)

*«Розвивайте свою **русофобію!**»* (02.02.2023)

*«Щоби підвищити ваш рівень **русофобії**, негайно, друзі підпишіться на мій канал»* (15.03.2023)

*«Нагадую, що ваші підписки на мій канал збільшують **ваш рівень русофобії**, тому, друзі, підпишіться просто зараз, якщо ви досі цього не зробили» (15.03.2023).*

Рис.4. Логотип «Наша русофобія не достатня»

Насправді ж, термін «русофобія» Сергій Стерненко та його однодумці вживають унепрямому значенні, оскільки «фобія» в перекладі з грецької означає «страх». Автор ж хоче ословеснити ненависть, зневагу та огиду до росіян та всього російського. Ця фраза виконує свою функцію в площині інформаційно-психологічної війни й дуже лякає росіян і є одним з її вербальних маркерів.

2.3. Вербалізація презирства і люті до ворога через іронію

Іронія – це різновид комічного, в основі якого подвійний смисл. Правильним є не перше пряме значення, а протилежне.

Сарказм – це та сама іронія, але на рівень вища, суміш гіркої усмішки та ненависті.

Іронія як текстова категорія (інструмент стилістики), реалізуючись лінгвістичними засобами, дуже тісно пов'язана з екстралінгвістичними моментами, такими як соціальна позиція автора, його біографія, його соціальний статус, етичні та моральні принципи, філософсько-політичні течії епохи і т. і.). В останні роки міжособистісна комунікація повертає до себе особливу увагу лінгвістів, ставляться питання щодо впливу на процес взаємодії між людьми екстралінгвістичних і психологічних факторів. Все більше і більше підсилюється інтерес до іронії як до одного з важливих атрибутів мовної поведінки, що залежить від дотримання чи порушення певних етичних норм, від індивідуальних особливостей учасників спілкування і від специфіки ситуаційної взаємодії .

Іронічний ефект за своїм емоційним наповненням та прагматичним спрямуванням може досягати різних цілей:

- 1) представлення об'єкта іронії у безглуздому вигляді;
- 2) дискредитація зображуваного;
- 3) підвищення серйозності тону;
- 4) підвищення симпатії до об'єкта іронізування [4, с. 38].

Відомо, що не завжди іронія викликає реакцію сміху, тобто не завжди вона є проявом комічного. Деякі дослідники називають її скоріш видом мовленнєвої агресії або засобом мовленнєвої помсти, яка, тим не менш, зовні зовсім не порушує принципів ввічливості. У такому випадку її можна назвати завуальованою агресією.

Диференційні ознаки іронії:

- 1) слово, словосполучення або речення, які мають позитивну конотацію, вживаються з протилежним значенням, тобто з негативною характеристикою;
- 2) результатом реалізації іронії є іронічний смисл, котрий залежить від авторського способу світосприйняття, який диктує мету і завдання створення тексту;

3) на рівні словесної семантики іронічне переосмислення відбувається як у денотативному (зміна значення слова на протилежне), так і конотативному (зміна позитивної оцінки на негативну) значенні;

4) наявність емоційно-оцінного компонента у значенні, який має суб'єктивний характер, тобто виражає особисту точку зору мовця, незалежну від об'єктивного змісту мовлення, оцінка у випадку іронії є імпліцитною;

5) для іронічної оцінки важливим є вищість суб'єкта, що оцінює, над предметом оцінки;

6) мета іронії – підкреслити серйозність, іноді трагічність ситуації;

7) у реалізації іронії важливе значення має інтонація [7, с. 105].

У мовленні Сергія Стерненка фіксуємо багато прикладів ситуативної іронії та сарказму, що виникають на основі невідповідності між описуваною дійсністю і неадекватним сприйняттям цієї дійсності ворогом або ж що виникає на контрасті між ситуативним контекстом та прямим значенням висловлювання:

«Матроси крейсера Москва забезпечені постійним житлом на дні Чорного моря» (20.04.2022)

«Росія не хотіла війни, вона не збиралась нападати на Україну, але американці її змусили» (23.04.2022)

*«Цікава така логіка у росіян. Вони є **нацистами**, тому що вони хочуть боротися проти нацизму. Вони вбивають для того, щоб вбивств не було. І хочуть нам поставити свого гауляйтера, щоб ми самі вирішували, як нам жити».(08.05.2022)*

«Вони хотіли дійти до Харкова, але дійшли до річки» . (14.05.2022)

«Росіяни – наймиролюбивіші, росіяни прагнуть тільки миру, але якщо що готові знищити пів планети» (29.05.2022)

«Та й взагалі російські військові не люблять концерти Кіркорова. Їм більше до вподоби концерти Кобзона» (25.07.2022)

«Це були ніякі не ракети від Хаймарса, а просто хтось кидав каміння»; (09.08.2022)

«Як це українці вважають росіян своїми ворогами, якщо росіяни просто українців вбивають?» (04.09.2022)

«Спецоперація іде за планом, ніякої паніки немає, усе під контролем» (12.09.2022)

«Росіяни намагались тікати з Лиману дуже організовано, чітко за графіком, за планом і нікуди не поспішаючи. Саме тому вони залишили дуже багато нової техніки для ЗСУ. Тому дякуємо росіянам за лендліз» (03.10.2022)

«Поїхав поганий росіянин без підготовки, а повернувся хороший росіянин, підготовлений до поховання у землі» (17.10.2022)

«І справді, ви подивіться на цих жахливих українців. Вони не просто вбивають російських солдатів, а ще й радіють цьому. Не співчують російським окупантам, які всього лише прийшли на вбивати лише за те, що ми українці» (31.10.2022)

«Їм чомусь дуже не подобається, що вони приїхали на війну вбивати українців, а українці по них стріляють» (17.11.2022)

«Біднесенькі, дуже шкода росіян, які мають терпіти наслідки війни, яку саму розв'язали» (30.11.2022)

«Я ж абсолютно нічого не розумію в інформаційній роботі, це наш інформаційний фронт – включатися до росіян і принижувати себе і свою країну» (03.12.2022)

«Немає сина, бо він подох у війні на Україні, зате є лід. Цим можна насолоджуватись. І завжди можна зігритись російською пропагандою» (16.12.2022)

«Ні, ну що ви, коли росіяни добряче отримали поблизу Києва і не тільки, то це була насправді така велика перемога російської армії. І саме тому вони були змушені тікати» (22.12.2022)

«А все тому, що Павла Лебеда, він же Паша Мерседес, він же очільник окупаційної адміністрації у Києво-Печерській лаврі дуже сильно образили та зробили йому боляче» (28.12.2022)

«Прігожин показує увесь шлях російського окупанта: приїхав в Україну, побухав, поїхав назад до себе на росію у чорному мішку. З Новим роком!» (02.01.2023)

«... на росію чекає феєричне майбутнє» (13.01.2023)

«Із дуже великим нетерпінням представник департаменту алкоголізму міністерства закордонних справ росії, так званої росії, Захарова чекає на удари по москві та петербургу» (28.01.2023)

«Також путіну скаржаться, що якісь невідомі і дуже погані люди обстрілюють території Білгородської Народної Республіки (БНР). Це була напевно Курська Народна Республіка». (02.02.2023)

«І Арестович як справжній досвідчений кадровий військовий з багатьма бойовими виходами побіг до армії, але чомусь не добіг» (10.02.2023)

«Відповідно, Байден не приїхав до Києва, а просто тікав з США, тому що його списують і тому що він більше не хоче допомагати Україні. Усе це неважливо, але й важливо одночасно. Та й взагалі росіянам не варто боятись» (21.02.2023)

«Оскільки Лукашенко дуже переживає за українців, він дозволяв ракетні атаки та атаки безпілотниками по території України з території саме Білорусі» (28.02.2023)

«Спочатку вбили багато дітей, але насправді це було не багато дітей, а одна дівчинка і коли її вбили, то вона вижила, тому що з'ясувалося, що ця дівчинка була насправді десятирічним хлопчиком, якому було 11 років і звали його Федя. , це дуже неточна інформація. Але можливо його ще звали Іларіон. Словом Федя вижив, але отримав поранення у спину, яке було пораненням у груди і поранили його кулею, яка була уламком» (03.03.2023).

Справжнім описом-оксюмороном є розповідь С. Стерненка про те, як кремлівська пропаганда змінювала свої версії щодо терористичного акту, коли російські окупанти завдали удару по торговельному центру в Кременчуку 26 червня 2022 року:

«Тобто вони не були по торговельному центру, але все ж таки були, тому що там нечебто була військова техніка, але все ж таки вони не були по ньому, а українці його підірвали самі;

Хоча ні, вони не були по торговельному центру, але все ж таки були по торговельному центру, хоча це українці самі його підірвали, але не підірвали, а підпалили.

Ну що, земля – не кругла, небо – не блакитне, росіяни – не терористи, а будівля лишилась абсолютно цілою.

Та це не далеко остання брехня оцих виродків, оцих моральних деградантів. У них є ще одна версія. Насправді це була вибухова хвиля від заводу, який просто стояв поруч і вибухнув

Давайте підіб'ємо підсумки, що вони несли. Тобто, вони сказали, що вони не були по торговельному центру, але потім сказали, що вони все ж таки були по торговельному центру, бо там нібито була війська техніка.

Потім сказали, що це українці самі його підірвали, але не підірвали, а підпалили і зрештою дійшли висновку, що це був вибух на заводі і просто вибухова хвиля зачепила торговельний центр.

І якщо ви гадаєте, що це було дно, то ні, друзі. Тому що вони ще кажуть, що українці туди тіла підкидують».

Через іронію та сарказм С. Стерненко показує безглуздість і абсурдність дій та висловлювань російських окупантів. Часто це нагадує тролінг кремлівської пропаганди, яка заплутується у своїй брехні.

2.4. Метафоризація заголовків як вербальний маркер мовлення у блогосфері

Аналіз відеоконтенту каналу «Стерненко на зв'язку» показує, що автор часто звертається до метафори, яка є одним з основних, найвиразніших та найпродуктивніших мовних засобів, що ґрунтується на здатності людського мислення пізнавати реальність в іншому ракурсі, тобто є «логікою в образі». У метафорі слова та словосполучення розкривають сутність одних явищ та

предметів через інші за схожістю чи контрастністю. Метафоричним слово або вираз стає тоді, коли його вживають не в прямому, а в переносному значенні. Вона компактна і промовиста, з її допомогою автор ніби “перевертає” основне значення слова.

Виникнення метафор супроводжується комплексом емоційних та оцінних нашарувань у структурі лексичного значення, які пов’язані зі сприйняттям описуваного явища чи ситуації. Метафора відкриває не тільки певний аспект речі чи явища, про які йде мова, а зображає об’єкт перенесення в аксіологічній перспективі.

У сучасній лінгвістиці натрапляємо на різні класифікації метафор, серед яких їхній поділ на лексичну та поетичну. До першої зараховують назви предметів, тварин, рослин, міфічних, міфологічних істот та ін., використовувані для позначення переважно людей із метою актуалізації уваги на їхніх фізичних чи психічних особливостях, рисах поведінки тощо. Сферу других формують ужиті в переносному значенні слова, які образно, оригінально й зазвичай експресивно характеризують предмети. Розлога систематизація лексичних метафор охоплює природоморфний, артефактний, міфоморфний, казкоморфний та синестезійний типи [10, с. 61].

Визначаючи спільні кваліфікаційні параметри медійних заголовкових метафор, зазначимо, що вони слугують засобом зацікавлення й інтригування споживача інформації, сприяють креативній та короткій інтерпретації найважливішого, передають ставлення журналіста до описаного.

У заголовках відео Сергія Стерненка про російсько-українську війну знаходимо різні типи метафор:

- **антропоморфна метафора**, що зосереджена на концептосфері «людина». Різновидами антропоморфної метафори є **соціоморфна** (вона моделює світ за подібністю до різних сфер суспільного життя); **мілітарна** (метафора, яка зображає дійсність за аналогією до війни);

- **природоморфна метафора**, в основі якої перенесення явищ природи на людину. У свою чергу, природоморфна метафора поділяється на

зооморфну (вживають на позначення реалій тваринного світу); **фітоморфну** (її сутність полягає в перенесенні ознак, процесуальних характеристик рослинного світу на людину); **ландшафтну** (метафора, яка моделює дійсність за аналогією до елементів певної місцевості);

- **артефактна метафора** – перенесення якостей людини на навколишній світ. У межах цього різновиду виділяють архітектурну метафору та метафору механізму;

- **міфоморфна метафора**, сутність якої полягає у перенесенні ознак міфічних образів на людину.

- **метафора-синестезія**, яка ґрунтується на природньо-біологічних властивостях людини одночасно переживати враження, одержані від органів чуття.

Часто декілька видів метафор використовуються в одну заголовку.

Наведемо приклади використання різних типів метафор та їх поєднання у мовленні автора:

– **соціоморфна:**

*«Пропагандистка **«прозріла»** у прямому ефірі. Допомогала путіну вести війну, а тепер бідкається»* (15.03.2022);

*«Проросійські пропагандисти **перевзулись** та вчать українців патріотизму на національному телемарафоні»* (18.04.2022);

*«Росіян готують до поразки»; Пора закінчувати війну! – російські пропагандисти **зламались та сіють** „зраду”»* (10.12.2022);

– **зооморфна:**

*«У Лаврі в Києві виправдовують росію та люблять путіна. **Гніздо агентури РФ** у центрі Києва»* (08.03.2022);

*«Гаага шукає путіна»; Ордер на арешт путіна. **Щура** заганяють у ізоляцію та готують до тюрми»* (17.03.2022);

*«Великий розпач на росії»; «На **ростБ** говорять про поразку росії.*

*Підсумки Рамштайну-8. **Леопарди** таки дадуть?»* (21.01.2023)

– **ландшафтна:**

«**Велика істерика на болотах**»; «Шойгу у тюрму – росіяни після Макіївки атакують своїх та кажуть про величезні втрати» (03.01.2023);

«**Відчай і паніка на болотах**»; «**Німеччина дає танки! Росіяни шоковані майбутнім та ниють, що нічого не можуть**» (25.01.2023)

– **артефактна:**

«**Паніка і страх у Джанкої**»; «**Бавовна у Криму знищила склад росіян, залізницю та електростанцію**» (16.08.2022);

«**Кадети перетворюються на пакети**» (11.12.2022)

– **міфоморфна:**

«**Виганяли бісів із Одеси**»; «**Стерненко на антимайдані. Шокуюче відео зі зрадниками, які кликали росію**» (03.02.2023)

– **метафора-синестезія:**

«**Велике приниження путіна**»; **Росіяни безсило ковтають образу за підрип Північних потоків, але нічого не можуть зробити**» (15.02.2023)

«**Москва згоріла від Байдена**»; **Байден підпалив Скабєєву і привіз ядерну зброю. Аксьонов погрожує Шойгу**» (21.02.2023);

– **антропоморфна+ артефактна:**

«**ЗСУ смалять окупантів**»; «**Бавовна у Новій Каховці та контрнаступ ЗСУ викликали істеріку у загарбників**» (12.07.2022);

«**Окупантів смажать у Лимані**»; «**Росіяни у котлі у Лимані** 🔥 **Вони моляться і плачуть. Чергова поразка росії**» (30.09.2022);

«**Нова бавовна для росії**»; «**М270 допоможе HIMARS палити окупантів, Шойгу готує нові наступи. Буде більше хороших росіян!**» (17.07.2022);

«**Нові подарунки для росіян**»; **Свіженька бавовна для Шойгу**» (09.08.2022);

– **антропоморфна метафора + метафора-синестезія:**

«**Чорний день для росії**»; **Росіяни палають від Patriot та зустрічі Байдена і Зеленського. Рогозіна поранено**» (22.12.2022)

– **метафора-синестезія + артефактна метафора:**

*«Російським матерям **плювати** на загиблих синів. Для путіна вони готові народжувати нове **м'ясо**» (25.03.2022);*

*«Соловійов **палає від бавовни** у Белгороді. Туреччина арештувала судно із краденим зерном України» (04.07.2022);*

*«Росіянам **пече від вибухів**»; Вибух на ТЕЦ у Перьмі та нафтобази у БрНР. Окупанти істерять від невідомої **бавовни**» (30.11.2022);*

Використовуючи велику палітру метафор у заголовках аудіовізуальних текстів, блогер С. Стерненко ефективно привертає увагу до свого відеоконтенту про російсько-українську війну, намагаючись об'єднувати українців у боротьбі з ворогом через допомогу українській армії.

Мовні засоби, що є вербальними маркерами мовлення блогера С.Стерненка, є доволі різнобарвними. За результатами нашого дослідження можемо стверджувати, що на рівні ортоєпії й лексики маркувальним засобом саме цього блогера є колоритне застосування дисфемізмів (*побачити **пики**, засвітник **подох**, перетворився на шашлик (помер), мамаші мобілізованих росіян*), які автор часто використовує, щоб підкреслити власну зневагу до військових-окупантів, їхніх керівників, а також усіх представників етносу-ворога. Також виявлено, що автор щедро послуговується українськими фразеологізмами (наприклад, *підрозділ **отримав на горіхи** від Збройних сил України*), що надає фразам блогера особливого сарказму.

Вербальним маркером С.Стерненка на вимовному рівні також вважаємо специфічну вимову слів, що максимально наближує їх до норм російської вимови: *Вадім, асвабадітелі, тревожно* тощо, що підкреслює їхню негативну, зневажливу конотацію і таке ж ставлення до описуваних реалій самого блогера. Автор також використовує доволі велику палітру фонаційних засобів, до яких, крім типової вимови слів, що уподібнює їх зі словами російськими, відносимо також інші фонаційні засоби: особливості тембру голосу, фразового наголосу, швидкості мовлення, що зазвичай є виразниками іронії та сарказму С.Стерненка в тих відеоматеріалах, де блогер аналізує поведінку

російських військових, ситуації, у яких вони беруть участь. Таких засобів автор не використовує у випусках, присвячених українським військовим та аналітиці ситуацій на фронті, в українському суспільстві, що є трагічними для України.

РОЗДІЛ 3. СИНТАКСИЧНІ ОДИНИЦІ ЯК ЗАСОБИ ОМОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ВІЙНИ

3.1. Синтаксична організація вербальних маркерів російсько-української війни

Інформаційний простір війни особливий своєю наповненістю змістом, засобами репрезентації. Особливою експресивністю та здатністю ословеснювати емоції, наміри комуніканта наділені синтаксичні одиниці, оскільки саме на синтаксичному рівні найяскравіше виявляються комунікативні наміри мовця.

Мовленню С.Стерненка характерні конструкції з прикладками *друзі-окупанти, соратники-окупанти*: *«А ще Вадім молодець, він дуже допоміг нашим розвідникам, тому що у себе на телефоні він зберігав багато даних про особовий склад збройних сил російської федерації, а також багато знімав відео – і з собою, і з його друзями-окупантами»*.

Типовими є конструкції зі складнопідрядними реченнями, зокрема складнопідрядні речення з підрядними означальними частинами, поєднаними з головними частинами сполучним словом **який/які**: *«Сьогодні, у цьому незвичайному випуску, я хочу вам розповісти про одного російського окупанта, який їздив в Україну вбивати Українців. Тому що це випуск із контентом, який вдалося дістати із мобільного телефону російського окупанта, який подох в Україні. Трохи пізніше я розповім і про воєнні злочини, які вчиняв Вадім та його підрозділ. До речі, про смерть Вадіма, який загинув ще більше місяця тому, родичів його ще досі російське командування не повідомило»*. (18.06.2022)

Також фіксуємо багато складнопідрядних речень з неоднорідною супідрядністю, наприклад:

«Ранкове шоу «будильник для кацапських окупантів, які прийшли на українську землю з благородною метою, щоб перетворитись на добрива на для нашої чудової, родючої землі» (27.02.2022)

«Коли ми переможемо, кожен російський загарбник відповідь за ті злочини, які він вчиняв проти України». (30.07.2022)

«Російські пропагандисти вперто ніяк не можуть зрозуміти, за що ЗСУ стріляють у російських загарбників, які всього лише прийшли мирно вбивати українців та захоплювати нашу країну». (14.08.2022)

Аудіовізуальним текстам С. Стерненка також притаманні складні синтаксичні конструкції, зокрема:

1) складні речення з сурядним і підрядним сполучниковим зв'язком:

«Російські загарбники люблять дуже часто розповідати, що вони не агресори, що вони не напали на Україну, що вони просто «заціщають свою землю», але чомусь так вважають цю землю своєю, що навіть не можуть вивчити назви населених пунктів». (30.09.2022);

«Кожна російська ракета, яка летить у наше місто має викликати у нас лише бажання знищувати якомога більше російських окупантів, а їй допомагати тим, хто цих окупантів знищує». (31.10.2022);

«Учора так успішно завезли бавовну невідомі люди до Белгорода, що росіяни досі від цього палають, і, здається, вони зрозуміли, що це був просто “жест доброї волі” у нас» (04.07.2022).

2) складні речення з сурядним, підрядним і безсполучниковим зв'язком:

«Сьогодні на росії, якщо ти виступаєш проти агресії росії проти України, якщо тобі не подобається їхня новітня нацистська свастика, то все – ти однозначно нацист і ворог рос. нацистської федерації» (30.04.2022).

«Ми маємо плекати українську культуру, вивчати українську мову та переходити на неї, тому що наша українська мова – це наш щит та наша зброя проти російських загарбників» (04.09.2022);

Проведення оцих псевдореферендумів – це абсолютний фарс, а люди, які живуть на тимчасово окупованих територіях, насправді підтримують Україну (24.09.2022)

«Ми з вами, друзі, маємо унікальний історичний шанс, якого ніколи не мали наші предки, – нарешті розібратися з цією недоімперією, яка називається російська федерація. (22.12.2022);

«24 лютого 2022 року вся Україна стала на захист своїх домівок: хтось пішов у військо, хтось почав волонтерити, хтось допомагав людям, які просто потрапили в біду, хтось здавав інформацію про рух російських колон і тим допомагав знищувати російських окупантів. (24.02.2022).

Особливої уваги заслуговує специфічний прийом С.Стерненка, де він використовує іронію. Іронічного забарвлення набувають дієслова-присудки, іменні компоненти присудків, а також обставини:

*«Збройні сили України тоді **турбувалися** про кожного російського солдата та жодного з них не лишали без уваги».; «...це саме Збройні сили України **так люб'язно зустрічали** російських загарбників, бо насправді це були іноземні найомники. Про одного з таких якраз **потурбувалися** (знищили – примітка наша – Г.Л.) одразу після його дня народження. Хоча із запізненням, але **привітали** зі святом. Але українські захисники, як я вже сказав, **дуже люб'язні, дуже гостинні**»; «Перелом і справді відбувся, **такий же успішний**, як і спроби росіян залишити нас без світла. Напевно, це було саме тоді, коли росіяни **успішно захопили** Одесу та Миколаїв». Звісно, автор використовує вказані лексеми в переносному значенні, що є засобом іронії.*

Блогер часто використовує вставні слова, які найчастіше виражають впевненість мовця до повідомлюваного:

*«**Я переконаний**, що рано чи пізно ми з вами їх ще побачимо – на лаві підсудних або у списку ліквідованих загарбників» (28.06.2022);*

*«**Звісно ж**, друга тема для обговорення – це постачання бавовни на склади російських загарбників, склади з боєприпасами у Новій Каховці» (12.07.2022);*

*«**Як бачите**, мерзенні методи російської пропаганди абсолютно не змінюються» (28.06.2022);*

«Ця війна, без перебільшення, за наше існування, за існування української держави і нас, як українців» (24.11.2022).

Мовленню С. Стерненка також властиві уточнювальні, вставні або вставлені конструкції: *«Сьогодні, у цьому незвичайному випуску, я хочу вам розповісти про одного російського окупанта, який їздив в Україну вбивати Українців. Це відбувалося приблизно у квітні, тобто на 2 або 3 місяці повномасштабного вторгнення. Хоча сам Вадім у перший день, 24 лютого, казав, що війна триватиме ну максимум тиждень. Тож я гадаю, підрозділ Вадіма, ну принаймні ті, хто там лишилися живі, будуть дуже раді побачити свої пики у моєму випуску. До речі, про смерть Вадіма, який загинув ще більше місяця тому, родичів його ще досі російське командування не повідомило».*

Всі свої випуски С. Стерненко починає окличним реченням із зверненням до аудиторії: *«Вітаю вас, друзі!»*. Звертання є однією з базових мисленнєво-почуттєвих і спілкувальних людських потреб. Його основною функцією є спонукання співрозмовника слухати те, що повідомляють, виконувати певні дії тощо. Фіксуємо його не тільки на початку відео, а й в різних його частинах:

«Зараз у нас, друзі, важкі часи, але це також і часи можливостей» (10.04.2022);

«Друзі, обов'язково, просто зараз підпишіться на мій канал, натисніть лайк до цього відео та залиште під ним будь-який свій коментар. (28.06.2022);

«Нагадую, що ваші підписки на мій канал збільшують ваш рівень русофобії, тому, друзі, підпишіться просто зараз, якщо ви досі цього не зробили (21.02.2023).

Часто Сергій Стерненко вдається до побудови своєрідних алюзій на фрази росіян, фрагменти яких автор подає в оригінальному звучанні: *«Він в Україні ховався від снарядів та дуже хотів шашличка (в оригінальному відео окупанта той повідомляє, що хоче шашликів). А тепер він шашлика не хоче, тому що сам перетворився на шашлик, подох в Україні. Повернеться на росію*

після перемоги. Але всіх надурив, тому що помер. ...у російського солдата, який їде воювати проти України, місія дуже проста: приїхати та померти»; «Вогонь ними вівся надзвичайно точно, влучно та ефективно. По своїх» (18.06.2022).

Зазвичай С.Стерненко веде свою розповідь доволі безпристрасно, але й використовує експресивно забарвлену лексику, застосовуючи окличні речення: *«Смерть російським окупантам! Перемога буде за нами! Слава нації!» (27.02.2022); «Все буде 4.5.0.! Слава Україні!» (3.03.2022); «За нами правда! Ми на своїй землі!» (15.03.2022); «Ласкаво просимо до пекла, окупанти» (07.04.2022); «Все буде Україна, друзі! Слава Україні!» (31.03.2022); «Слава ЗСУ, слава кожному, хто сьогодні боронить Україну і Слава Україні!» (08.09.2022); «Ми маємо перемогти! Слава Україні!» (24.02.2023).*

Можемо стверджувати, що позитивно емоційно насиченими є фрази, що звернені до українського суспільства, воїнів ЗСУ, його глядачів. Натомість доволі негативно-емоційно безбарвними є фрази, що стосуються російських військових.

3.2. Структурно-семантичні особливості заголовків аудіовізуальних текстів С. Стерненка

Заголовок – це особливий феномен, який перебуває в діалектичних зв'язках із текстом, має двоїсту природу: водночас це два самостійні тексти й структурні компоненти одного цілого. Заголовок є першим орієнтиром у сприйнятті тексту, виразником загальнокультурного контексту, інформантом про епоху, її цінності та ідеї. Ця незамкнена лексична мікросистема постійно змінюється в просторі й часі.

Заголовок слугує важливим оформлювальним компонентом тексту, особливою комунікативною одиницею мови, яка функціює на різних рівнях: інформаційному, лінгвальному, психологічному, емоційно-експресивному тощо. Формально він може бути виражений будь-якими мовними одиницями,

зокрема реченням, словосполученням чи словом, однак не тотожний жодному з них, а є диктумним іменем тексту.

Можна виділити такі функції заголовка:

- 1) номінативна – заголовок називає текст;
- 2) інформативна – представляє інформацію про текст;
- 3) експресивно-апелятивна – установлює контакт між продуцентом (автором) і реципієнтом (читачем);
- 4) емотивна – виражає ставлення автора до тексту загалом (іноді завуальовано);
- 5) рекламна – привертає увагу до тексту;
- 6) розділова – відокремлює заголовок від тексту та ін [24, с. 92].

Заголовок є першим враженням, що спонукає до читання тексту чи перегляду відео. Емоційне забарвлення відіграє важливу роль, збуджуючи інтерес реципієнта. Для створення ефекту виразності можна використовувати багато мовних та позамовних засобів.

Заголовки відео ютуб-каналу «Стерненко на зв'язку» багаті на використання різних мовних засобів для привернення уваги глядачів. Основна мета відеоконтенту – донести правдиву інформацію про російсько-українську війну та мотивувати українців допомагати Силам оборони України для перемоги над російськими загарбниками. І роль заголовків тут дуже важлива, оскільки вони спонукають дивитись відео, а пізніше підписуватись на канал.

До кожного відео є надзаголовок, що граматично є простим реченням та підзаголовок-парцелят, який складається двох або більше простих речень наприклад:

«Україна чинить опір»; «План путіна валиться. Українці б'ють ворога усюди і не здаються. Ми обов'язково переможемо» (24.02.2022);

«Окупанти тікають від Харкова»; «Контрнаступ на Харківщині. Армія України доходить до російського кордону та нищить загарбників» (14.05.2022);

«Найбільша поразка росії»; «Прапор України у Херсоні! Росіяни ридують, ЗСУ звільняють правий берег Дніпра» (11.11.2022);

«Висока тривожність на росії»; «Атака дронів на росію, удар по Туапсе. Лукашенко клянчить переговори» (28.02.2023).

Надзаголовки відео С.Стерненка часто є односкладними називними реченнями, наприклад: *«Неприємні подарунки рашистам» (1.04.2022); «Пожежі від ударів по Росії» (27.04.2022); «Нові істерики в росіян» (05.05.2022); «Поразка росії за планом» (01.07.2022); «Ядерний терор росіян» (06.08.2022); «Мова лякає окупантів» (04.09.2022); «Коняка замість онука» (18.09.2022); «Атака ображених терористів» (31.10.2022); «Чорний день для росії» (22.12.2022); «Великий розпач на росії» (21.01.2023); «Велике приниження путіна» (15.02.2023).*

ВИСНОВКИ

Поняття «вербальний маркер» є малодослідженим у лінгвістичній літературі, особливо українській. На основі аналізу наукових праць та власних спостережень, вдалось з'ясувати, що це одиниця або дискретна структура одного з рівнів мовної системи, що піддається параметризації та вказує на складні когнітивні процеси в психіці продуцента мови (тексту), здатні за певних умов «запускати» аналогічні процеси у внутрішньому світі реципієнта мови (дискурсу).

Активні динамічні процеси, що відбуваються в сучасній українській мові, значною мірою зумовлені екстралінгвальними факторами, головним з яких є повномасштабна російсько-українська війна, що кардинально змінила життя українського суспільства.

Тема війни заповнює собою всі інформаційні ніші, серед яких важливою є блогосфера, що є середовищем активної соціальної дії, а блогери стають лідерами думок, яким довіряють.

Інтернет-простір дає необмежені можливості доступу до різних джерел інформації, зокрема і до відеоблогів на воєнну тематику на онлайн-платформі «Ютуб», які в умовах війни нерідко стають джерелом незаангажованої інформації та аналітики, впливаючи на формування громадської думки та репрезентуючи «мову війни», що стає об'єктом лінгвістичних досліджень. Серед них ютуб-канал «Стерненко на зв'язку» (створений 2013 р.), що є одним із найбільших українськомовних блогів, налічуючи 1.8 млн підписників.

Сергій Стерненко – громадський активіст, волонтер. Його україноцентрична позиція приваблює людей, які мають такі ж цінності. В час повномасштабної війни Сергій, маючи великий соціальний капітал, максимально ефективно допомагає українській армії, збираючи кошти на потреби ЗСУ, особливо на дрони, які відіграють дуже важливу роль в сучасній війні.

Мовлення Сергія виважене й водночас експресивно-забарвлене, приправлене неологізмами, евфемізмами, іронією, сарказмом та іншими

стилістичними фігурами та способами, що дало підґрунтя для плідного лінгвістичного дослідження в кваліфікаційній роботі «Вербальні маркери російсько-української війни». Одним із таких яскравих виразників ідіостилю С. Стерненка на рівні вербальних маркерів є неофразема «Наша русофобія не достатня», яка дуже лякає російських окупантів.

Найуживанішими у відеоблозі С. Стерненка є такі номінації українських захисників: *ЗСУ* (44%), *українська армія* (12%), *наші захисники* (9%), *наші воїни* (5%), *наша армія* (5%). Для позначення «ворога» блогер найчастіше використовує такі назви: *російські загарбники* (22%), *російські окупанти* (20%), *окупанти* (19%), *російські нацисти* (12%).

Лексичні неологізми з'являються в аудіовізуальних текстах С. Стерненка вкрай рідко (*могилизація, дондон, пушкінопад*). Щодо неосенмантів, то лексема **бавовна** є найуживанішою серед них. Також фіксуємо ще такі семантичні неологізми, як *пташка, приліт, ванька, мордор, м'ясо (гарматне м'ясо, мопед, болота* та інші). Найчастіше ж серед неологізмів Сергій Стерненко використовує неофраземи, зокрема «*Русській военний корабль іди на ****» та похідні від неї, «*хороші росіяни*», «*відправтисся до кобзона*», «*2 баби нових народжають*», «*Київ за 2-3 дні*», «*Брянська народна Республіка*» тощо. Візитівкою ж блогера є вислів «**Наша русобія не достатня**», якою автор ословеснює ненависть, зневагу та огиду до росіян та всього російського.

У мовленні Сергія Стерненка фіксуємо багато прикладів ситуативної іронії та сарказму, що часто це нагадує тролінг кремлівської пропаганди, яка заплутується у своїй брехні, наприклад: «*Росія не хотіла війни, вона не збиралась нападати на Україну, але американці її змусили*» (23.04.2022).

Заголовки відеоконтенту блогера багаті палітрою метафор, зокрема і їх поєднанням, наприклад, антропоморфна+артефактна: «*ЗСУ смалять окупантів*»; «*Бавовна у Новій Каховці та контрнаступ ЗСУ викликали істерику у загарбників*» (12.07.2022).

Автор послуговується українською літературною мовою, дотримується норм української мови. С. Стерненко рідко використовує лексичні

запозичення, хоча повністю не уникає їх, вживаючи англізми, наприклад, *фейк*, *лайк* тощо. Одним із маркерів мовлення С.Стерненка є специфічна вимова слів, які блогер намагається максимально відтворити у фонетичному оформленні, властивому російській мові, що підкреслює їхню негативну, зневажливу конотацію: «*Кадети перетворюються на пакети*» (11.12.2022), «*...оця їхня втеча – це просто такі маньоври*» (11.11.2022), «Не варто переживати, баби нових *нарожаяют*» (17.10.2022) тощо.

Особливістю змістовного наповнення аудіовізуального контенту Сергія Стерненка є гостра політична оцінка воєнних дій та висміювання недолугих дій ворога. Відеоформат повідомлень складається з нарізки актуальних моментів, що стали інформаційним приводом, і його аналізом із елементами іронії, сарказму, використанням метафор, сатиричних методів в інтерпретації самого мовця. Його мовлення невимушене, неофіційне, живе.

Блогер часто використовує велику кількість фонаційних засобів, до яких, крім типової вимови слів, що уподібнює їх зі словами російськими, відносимо також інші фонаційні засоби: особливості тембру голосу, фразового наголосу, швидкості мовлення, що зазвичай є виразниками іронії та сарказму С.Стерненка в тих відеоматеріалах, де блогер аналізує поведінку російських військових, ситуації, у яких вони беруть участь. Натомість автор не використовує такі засоби у тих випусках, що присвячені інформації про українських військових, аналітиці ситуацій на фронті, в українському суспільстві, що є трагічними для України.

С.Стерненко наголошує на важливості української мови, яка є захистом перед ворогом: «*Українська мова – це один з елементів фундаменту, на якому і базується наша національна ідентичність, наша нація. Так само, вона базується іще на нашій українській культурі. Росіяни прекрасно усвідомлюють, що українська мова – це наш захист від зросійщення. Це наш захист для того, щоб ми й надалі ідентифікували себе як українці. І їм це дуже сильно заважає*» (04.09.2022).

Пам'ятаймо і слова Т. Шевченка, які він написав у 1847 році в передмові до Другого видання «Кобзаря»: «У москалів – свій народ і своя мова. У нас – свій народ і своя мова».

Дуже часто Стерненко закінчує свої відео фразами «Слава Україні!», «Все буде Україна!», «Слава ЗСУ!». І ми теж до них приєднуємося! Переможемо!

Список використаної літератури:

1. Василенко А. Р., Статкевич Л. П. Теоретичні аспекти метафори як засобу впливу в масмедійному дискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Сер.: Філологія. Журналістика, 2022. Том 33 (72). № 5. С. 108–114.
2. Вусик Г. Л., Павлик Л. Г. Неологізми як мовне відображення російсько-української війни 2022 року. *Закарпатські філологічні студії*, 2022. Випуск 23. Том 1. С. 52–57.
3. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / П. П. Гай-Нижник (кер. проекту, упоряд. і наук. ред.); авт. кол.: П. П. Гай-Нижник та ін. К.: «МП Леся», 2016. 586 с.
4. Гребенюк А. А., Демчук Т. Г., Савицька А. В., Стрюк Н. В. Іронія як філософсько-естетичне явище серед інших мовних засобів комічного. *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах*: зб. наук. праць, 2019. Вип. 39. С. 37–38
5. Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. *Вісник Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка*. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика, 2022. 2(32). С.9–13
6. Дубчак О. Перемагати українською. Про мову ненависті й любові. Київ: Віхола, 2022. 144 с.
7. Калита О. Іронія як світоглядний принцип і стилістична категорія. *Наукові записки*. Серія: Мовознавство. Тернопіль, 2004. 1 (11). С. 104–107
8. Кирилюк О. Л. Формування образу захисника в умовах інформаційної війни: лінгвокогнітивний аспект. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*, 2020. № 8 С. 90–96.
9. Колоїз Ж. В. Українська неологія : здобутки та перспективи. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П.Могили*. Сер.: Філологія. Мовознавство, 2009. Вип. 92, т. 105. С. 57–62

10. Костусяк Н. М., Шульська Н. М., Костриця Н. М. Метафорична вербалізація концепту війна у сучасних медійних заголовках. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія, 2022 № 56, С.61

11. Ладоня К. Ю. Неологізми в українській мові: сутність, визначення, принципи класифікації та функціонування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія, 2018. №36, т.1. С. 38–40.

12. Максимчук В.В. Словотворчість сучасних поетів Рівненщини. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. 386 с.

13. Мельник А. П. Кінопереклад як особливий тип аудіовізуального перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. «Філологічна», 2015. Вип. 58. С. 110–112.

14. Монахов С. Д., Монахова Т. В., Тулузакова О.Г. Ефективні заголовки як проблема медіагулузі та предмет лінгвістики. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Сер.: Філологія. Журналістика, 2021. Том 32 (71). № 2. С. 258–262.

15. Овсієнко А. С. Метафора в сучасному мовознавстві: тлумачення та класифікація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія, 2018. № 32. Том 3. С. 105–110.

16. Одинецька Л.В. Роль метафори в засобах масової інформації. *Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова*, 2017. С. 44–48.

17. Паламарчук Л. С. Лексико-семантичний розвиток мови. *Мовознавство*, 1982. № 4. С. 3–7.

18. Пославська Н. Вербальні маркери сугестії у сучасній українській літературній повісті-казці ю. Винничука «Місце для дракона». *Проблеми гуманітарних наук*. Сер.: Філологія, 2021. Вип. 48. С. 145–151

19. Степаненко М.І. Новітня українська мілітарна перифрастика. *Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. 2017. Вип. 46. С.27–50.

20. Стишов О.А. Неосеманти у сучасному українськомовному інтернет-дискурсі. *Studia Linguistica*, 2022. Вип.41. С. 41–56.
21. Лексика на перетині наукових парадигм: монографія / за ред. Л. Струганець. Тернопіль, 2018. 212 с.
22. Цепенюк Т., Яновська Х. Лінгвістичні особливості відеоконтенту платформи Youtube. *Наукові записки. Сер.: Філологічні науки. Кропивницький : КОД*, 2018. Вип. 175. С. 84–88.
23. Шульська Н.М., Зінчук Р.С. Медіаманіпуляції в умовах російсько-української війни(на прикладі локальних ЗМІ). *«Південний архів»* (філологічні науки).2022. № 90. С. 68–76.
24. Юлдашева Л. Заголовок як особлива номінативно-предикативна одиниця. *Філологічний часопис*, 2016. Вип.1(7). С. 87–93

Список використаних джерел:

25. Ютуб-канал «Стерненко на зв'язку». URL: <https://www.youtube.com/@STERNENKO>
26. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо вживання стилістично забарвленої лексики в журналістських матеріалах про війну. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-vzhivannia-stylistychno-zabarvlenoi-leksyky-v-zhurnalistskykh-materialakh-pro-viynu/>
27. Мова як «байрактар», мова як код: до ювілею соціолінгвістки Лариси Масенко. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/larysa-masenko-ukrayinska-mova/32126052.html>
28. ГРАК. URL: https://parasol.vmguest.uni-jena.de/grac_crystal/#dashboard?corpname=grac17
29. Al-Mosaiwi M., Johnstone T. Linguistic markers of moderate and absolute natural language // *Personality and Individual Differences*. 2018. Vol. 134. P. 119–124. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0191886918303222>